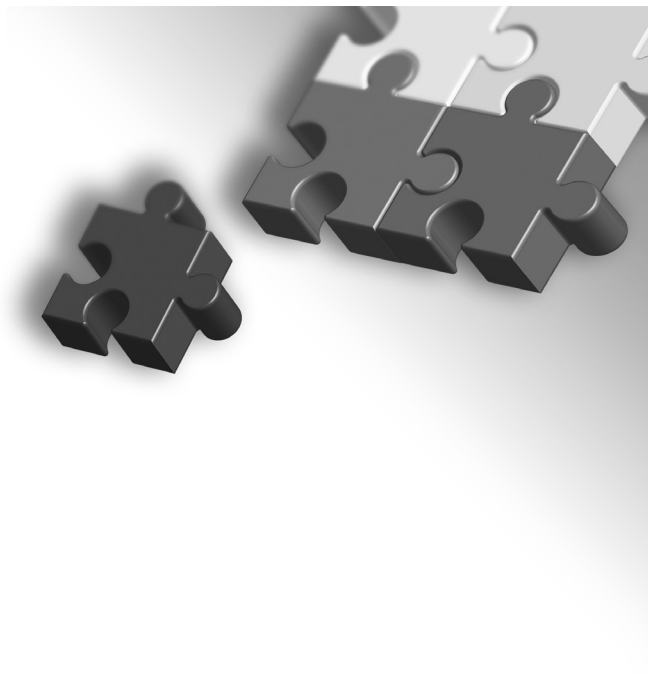

Nr. 1 (5)

Anul III, 2010

GUVERNARE
și Democrație
revistă de analiză și sinteză

ISSN 1857-3932

Această publicație a fost realizată de Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT cu sprijinul financiar al Open Society Institute (The Think Tank Fund), Budapesta

Coordonator general: *Igor Boțan*

La apariția publicației au contribuit: *Igor Boțan* (părțile I și III), *Iurie Gotișan* (partea II), *Elena Prohnițchi* (partea IV).

Redactor: *Adrian Ciubotaru*

Copertă și concepție grafică: *Mihai Bacinschi*

Prepres: *Editura ARC*

Opiniile exprimate în această publicație reflectă poziția autorilor și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituției finanțatoare.

© ADEPT, 2010. Toate drepturile rezervate

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT

Chișinău, MD-2012, Republica Moldova

str. V. Alecsandri nr. 97

Tel.: 210422, 213494, tel./ fax: (373 22) 212992

E-mail: adept@e-democracy.md,

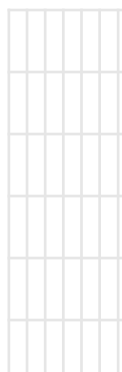
WEB: www.e-democracy.md

CUPRINS

Introducere	5
I. VIAȚA POLITICĂ DUPĂ ALEGERILE PARLAMENTARE DIN 2009	7
Perpetuarea crizei politice după alegerile din 29 iulie	7
Patimi postelectorale	7
Cinci principii ale PCRM vs. cinci principii ale AIE pentru depășirea crizei	8
PCRM și AIE și-au lansat „baloanele de încercare“	9
Nici ca Deng Xiaoping și nici ca Charles de Gaulle – lupta continuă!	11
Deznodământul: normalitate vs. boicot și revanșă	13
Incertitudinea va înlocui instabilitatea	13
Oferta vs. expunerea „scheletelor din dulapurile“ PCRM	14
Terenul minat pe care riscă să pășească PCRM	16
Anul politic 2009	18
Cine începe cu farse, termină cu „inima zdrobită“?	18
Provocările mileniului?	20
„Planeta Moldova“ a rămas pe harta lumii	20
„Gaponizarea“ vieții publice	22
Reglementarea transnistreană	24
Politica externă	25
II. ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA ȘI EFECTELE CRIZEI ECONOMICE	27
Investiții vs. justiție	27
Guvernul, FMI și finanțele publice ale statului	29

Economia Moldovei: retrospective 2009 vs. pronosticuri 2010	30
Efectele crizei economice	30
Programul Guvernului și prioritățile enunțate	32
Finanțele publice și bugetul pentru 2010	32
Finanțarea sectorului social	33
Ce ne așteaptă în 2010?	34
 III. EVOLUȚIILE DIN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ	 36
Preocuparea mediatorilor	36
Deblocarea procesului de negocieri – scop irealizabil în ultimii trei ani și jumătate	37
Conflictul constituțional din Transnistria	38
Suportul financiar din partea Rusiei pentru Transnistria	40
 IV. POLITICA EXTERNĂ DUPĂ ALEGERILE DIN 2009	 41
Reluarea dialogului moldo-comunitar	41
Vizita premierului moldovean la Bruxelles	41
Vizita „troikăi” UE la Chișinău	42
Consultările privind Acordul de asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană	43
Reuniunea Consiliului de Cooperare Republica Moldova–Uniunea Europeană	44
Reluarea cooperării bilaterale: Republica Moldova–România	45

Introducere

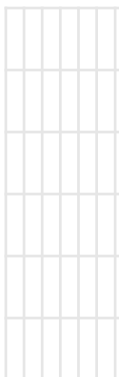
Ediția de față a revistei *Guvernare și Democrație* prezintă o analiză retrospectivă a evenimentelor cheie care au marcat viața politică și economică după alegerile parlamentare repetate din 29 iulie 2009. Ținând cont de evoluțiile politice și economice din a doua jumătate a anului 2009, sunt punctate principalele tendințe ale anului politic și economic 2010.

În pofida așteptărilor, alegerile din 29 iulie nu au adus mult dorita stabilitate în viața politică, iar a doua jumătate a anului 2009 a trecut sub semnul incertitudinii. Alcătuirea noii garnituri guvernamentale – Alianța pentru Integrare Europeană (AIE) – din patru formațiuni, aflate pînă la alegerile din 29 iulie 2009 în opoziție, a generat mai multe supoziții referitoare la viabilitatea și eficiența acesteia, dar mai ales privind capacitatea AIE de a depăși blocajul instituțional, legat de alegerea șefului statului. Decizia Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) de a împiedica transferul legal de putere către noua majoritate parlamentară doar a alimentat aceste supoziții. Cedarea puterii nu a fost lipsită de multiple piedici de ordin procedural ridicate de PCRM, care au fost depășite doar după implicarea Curții Constituționale. Totodată, caracterul algoritmic al funcționării AIE a trenat procesul de formare a garniturii guvernamentale în eșaloanele inferioare ale puterii centrale. În definitiv, boicotarea alegerii șefului statului de către PCRM, în scopul de a se revanșa la eventualele alegeri parlamentare anticipate din 2010, a însemnat transferarea crizei politice și a incertitudinii din 2009 în 2010. Această intenție a PCRM a motivat decizia președintelui interimar de a crea o comisie care să examineze necesitatea revizuirii Constituției, pentru a evita, pe viitor, blocajele instituționale.

Unica certitudine, pe care ne-au lăsat-o evenimentele politice din 2009, este că relațiile externe ale Republicii Moldova au cunoscut o resuscitare extraordinară după accederea la guvernare a AIE. Deblocarea relațiilor cu Uniunea Europeană de după înlăturarea regimului de vize cu România, dinamizarea dialogului cu Ucraina, dibuirea unor dimensiuni noi în relațiile cu Rusia și organizarea summitului CSI la Chișinău în luna octombrie 2009 au servit drept preludiu pentru redimensionarea

politicii externe moldovenești. De fapt, a devenit evident că simpatia partenerilor externi ai Republicii Moldova poate fi convertită în suport politic și financiar în vederea depășirii crizei economico-financiare și politice. În acest context, suportul promis de SUA pentru modernizarea infrastructurii transportului și a agriculturii, precum și atitudinea deschisă a organismelor financiare internaționale, reprezintă niște puncte de referință, care indică faptul că instaurarea stabilității politice în Moldova ar atrage după sine un pachet întreg de proiecte cu impact pozitiv pentru țara noastră. Totuși, Moldova va putea valorifica la maximum acest suport extern doar dacă va dovedi capacitatea de implementare reală a reformelor concrete pentru a îmbunătăți justiția, infrastructura și climatul de afaceri.

Din perspectiva tendințelor menționate mai sus, anul 2010 va fi marcat de o incertitudine care, suprapusă pe criza financiar-economică, va amplifica dificultățile prin care va trebui să treacă societatea moldovenească pentru a depăși situațiile de criză. În urma evoluțiilor din a doua jumătate a anului 2009, se poate afirma, cu un înalt grad de certitudine, că în 2010 Republica Moldova va trebui să organizeze un referendum pentru depășirea blocajelor instituționale sau alegeri parlamentare anticipate. Nu este exclus să se desfășoare atât referendumul, cât și alegerile parlamentare anticipate, după care să mai fie necesară și desfășurarea alegerilor prezidențiale directe. Aceste exemple indică asupra gradului de incertitudine politică care va marca anul 2010 și care ar putea reduce o parte din capitalul politic extern pe care l-a obținut AIE în 2009.

I. VIAȚA POLITICĂ DUPĂ ALEGERILE PARLAMENTARE DIN 2009

Perpetuarea crizei politice după alegerile din 29 iulie

PATIMI POSTELECTORALE

Rezultatele alegerilor anticipate din 29 iulie 2009 au confirmat faptul că, în linii mari, electoratul moldovenesc își menține preferințele politice chiar și în prezența factorilor generatori de clivaje sociale și politice. În acest sens, se poate afirma că, după criza politică generată de evenimentele din 7 aprilie și blocarea alegerii șefului statului, electoratul moldovenesc, practic, și-a reiterat opțiunile electorale din 5 aprilie. Schimbările în opțiunile electorale au fost generate de părăsirea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) de către fostul președinte al Parlamentului, Marian Lupu, și de faptul că numărul concurenților electorali la alegerile din 29 iulie s-a diminuat de aproximativ două ori. Astfel, dacă la alegerile din 5 aprilie formațiunile, incapabile să depășească pragul electoral, acumulasera ~15%, atunci la alegerile din 29 iulie ele au acumulat doar 4%. Evident, a avut loc consolidarea segmentelor electorale în urma abținerii partidelor mici de la participarea la alegeri. Cu alte cuvinte, au existat migrații ale simpatizilor electorale, în special pe segmentul social-democrat și pe cel liberal, ultimul fiind împărțit de trei formațiuni – Partidul Liberal (PL), Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM) și Alianța Moldova Noastră (AMN). Aceste modificări au fost suficiente pentru ca PCRM să piardă, în cele din urmă, monopolul asupra puterii politice.

În aceste circumstanțe, păstrarea situației politice tensionate și perpetuarea blocajului instituțional au determinat probabilitatea altor alegeri parlamentare anticipate în 2010. În pofida faptului că, în Parlament, sînt reprezentate cinci formațiuni politice, ele constituie, în realitate, două forțe antagoniste cu o pondere comparabilă. Constituirea Alianței pentru Integrare Europeană (AIE) de către PLDM, PL, PDM și AMN

stabilește următorul raport de forțe: 53 de mandate ale AIE față de 48 de mandate ale PCRM. În acest context, apar un șir de probleme cu caracter constituțional, legal, politic și administrativ.

CINCI PRINCIPII ALE PCRM VS. CINCI PRINCIPII ALE AIE PENTRU DEPĂȘIREA CRIZEI

Cu două săptămâni înaintea scrutinului din 29 iulie 1009, în cadrul unei conferințe de presă, liderul PCRM, Vladimir Voronin, a lansat cinci principii, în conformitate cu care s-ar putea ajunge la un consens național postelectoral:

- contracararea crizei economice pe baza menținerii stabilității sistemului financiar, precum și a actualelor standarde, garanții și angajamente;
- activitatea politică și legislativă comună pentru modernizarea europeană a Moldovei. În acest sens, Voronin a remarcat „începerea, cu medierea activă a partenerilor europeni, a procesului de negocieri privind stabilizarea relațiilor interstatuale între Moldova și România, care să se încheie cu semnarea tratatului privind frontiera și a tratatului politic de bază”. Cel de-al doilea principiu cuprinde și reformarea în continuare a audiovizualului public, demilitarizarea organelor de forță și semnarea unui acord cu Uniunea Europeană, care să-i ofere Moldovei „libertăți de un nou nivel”;
- recunoașterea reintegrării țării drept principala sarcină a statalității moldovenești;
- dezvoltarea în continuare a politicii naționale a Moldovei, întemeiată pe consolidarea și susținerea identității moldovenești;
- menținerea și întărirea parteneriatului Republicii Moldova cu Federația Rusă, precum și intensificarea eforturilor Moldovei în vederea dezvoltării colaborării multilaterale în cadrul Comunității Statelor Independente (CSI).

Liderul PCRM a mai subliniat că formațiunea sa „este gata să creeze o coaliție largă de guvernare cu toate forțele politice care vor accede în Parlament, dacă vor accepta aceste principii”. În contrast, Vladimir Voronin i-a atribuit AIE următoarele priorități: aderarea la NATO, părăsirea CSI și subminarea parteneriatului strategic cu Rusia. În realitate, PCRM și-ar fi dorit ca partidele din AIE să-și stabilească aceste priorități, pentru a le putea eticheta drept „forțe radicale de dreapta”.

După alegerile anticipate, în urma unor consultări, pe 8 august 2009, PLDM, PL, PDM, AMN au declarat constituirea coaliției de guvernare Alianța pentru Integrare Europeană (AIE), care s-a angajat în fața societății să realizeze câteva obiective majore:

- Restabilirea statului de drept, însemnând garantarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, asigurarea libertății mass-media și reformarea audiovizualului public, eliminarea rapidă a consecințelor uzurpării puterii în stat prin asigurarea separării efective a puterilor legislativă, executivă și judecătorească și a colaborării dintre ele, asigurarea funcționalității democratice a instituțiilor statului, garantarea independenței sistemului judecătoresc și fina-

lizarea reformelor în domeniu, reformarea structurilor de forță în conformitate cu standardele europene, investigarea completă și obiectivă a evenimentelor din aprilie 2009 prin instituirea unei comisii de anchetă, credibilă și depolitizată, cu participarea experților independenți și a reprezentanților instituțiilor internaționale.

- Depășirea crizei social-economice și asigurarea creșterii economice, însemnând elaborarea și aplicarea programului de combatere a crizei economice și financiare, eradicarea sărăciei, gestionarea corectă, onestă și transparentă a banului public; optimizarea cheltuielilor administrative și reorientarea banilor economici către sfera socială, liberalizarea economiei, eliminarea monopolurilor și a birocrăției excesive, optimizarea sistemului fiscal și financiar, eliminarea implicării abuzive a statului în activitatea de antreprenoriat, restabilirea și consolidarea relațiilor cu instituțiile financiare internaționale.
- Descentralizarea puterii și asigurarea autonomiei locale, însemnând demontarea „verticalei puterii” și eliminarea discriminării pe criterii politice în procesul bugetar și în cel de alocare a investițiilor către autoritățile publice locale, asigurarea autonomiei autorităților publice locale în conformitate cu standardele europene.
- Reintegrarea teritorială a Republicii Moldova, însemnând continuarea procesului de negocieri pentru soluționarea problemei transnistrene, asigurarea transparenței în procesul de soluționare și identificarea unui mecanism viabil pentru reglementarea complexă a problemei transnistrene.
- Integrarea europeană a Republicii Moldova și promovarea unei politici externe echilibrate, consecvente și responsabile, însemnând negocierea și semnarea Acordului de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, promovarea parteneriatelor strategice cu Statele Unite ale Americii și cu Federația Rusă, restabilirea și consolidarea relațiilor de bună vecinătate cu România și Ucraina, eliminarea regimului de vize pentru cetățenii români și semnarea Acordului privind micul trafic de frontieră, refacerea imaginii Republicii Moldova în lume și restabilirea încrederii pe plan intern și extern.

PCRM ȘI AIE ȘI-AU LANSAT „BALOANELE DE ÎNCERCARE”

Pe 21 august 2009, cele patru forțe politice parlamentare care au constituit AIE au lansat „inițiativa unui dialog dintre partidele parlamentare, pentru a conveni asupra soluțiilor de formare a noilor organe ale puterii centrale”, și au invitat liderul PCRM să participe, pe 25 august, la întâlnirea liderilor partidelor parlamentare. AIE sublinia că este vorba despre *dialog* și nu despre *negocieri*. Astfel, AIE a dorit să anunțe că are argumente pentru a convinge PCRM că e în avantajul acestuia să se resemneze de bunăvoie, oferind cele opt voturi *pe gratis* la votarea candidaturii AIE pentru funcția de șef al statului și fără a pretinde cea mai mică *recompensă* politico-administrativă sau garanții privind un comportament anume față de PCRM și liderii acestuia. Procedînd

astfel, liderii AIE, de fapt, au pretins că ar putea trezi *sentimente de vinovăție* în rândurile deputaților PCRM, urmate de resemnare, pentru moștenirea pe care formațiunea majoritară o lăsa AIE după opt ani de guvernare.

O zi mai târziu, pe 22 august, PCRM și-a convocat plenara Comitetului Central (CC), în cadrul căreia a dat aprecieri situației politice postelectorale și a stabilit sarcinile formațiunii pentru viitorul imediat:

- PCRM este învingătorul indiscutabil al alegerilor parlamentare din 29 iulie 2009 și de la această stare de fapt pornesc toate celelalte atitudini;
- PCRM este pregătit, în continuare, pentru cele mai diverse scenarii de luptă politică, inclusiv posibila trecere în opoziție. „Dacă un partid politic nu este capabil în orice moment, din raționamente ideologice și principiale, să treacă în opoziție, un astfel de partid, pur și simplu, nu merită puterea. Dacă un comunist se teme de povara vieții în opoziție, dacă, în fața pericolului chiar și al celor mai crunte represii, își pierde demnitatea și noblețea umană, locul său într-adevăr este printre clanurile politice care se intitulează drept centriste și alt soi de liberali“;
- desfășurarea alegerilor anticipate trebuie evitată. „Aceasta ar fi cea mai nefastă cale pentru țara noastră, care duce doar la destabilizarea în continuare a situației, în urma căreia va pierde întreaga societate moldovenească“;
- PCRM își va concentra eforturile în altă direcție. „Noi vedem că coaliția de dreapta se află într-un impas cronic – nici încolo, nici înapoi. Iar aceasta înseamnă că partidul nostru pur și simplu este obligat să lanseze inițiativa de a-și constitui propria coaliție, de stînga, o coaliție anticriză, întemeiată pe cele cinci principii pe care le-a avansat PCRM și care au fost sonorizate în perioada campaniei electorale. Prioritatea strategică a PCRM rezidă în faptul că fracțiunea sa nu a fost formată prin unirea artificială a cîtorva partide cu valori și programe care se contrazic reciproc. Fracțiunea PCRM a fost formată de alegător! De aceea, sarcina PCRM constă în faptul de a intra în dialog cu acele forțe politice care sînt dispuse totuși să depășească propriul egoism politic și să se situeze pe o poziție patriotică fermă“;
- PCRM va face tot ce îi stă în puteri ca dialogul tuturor forțelor politice interesate să conducă la o adevărată coaliție anticriză stabilă a partidelor politice care se situează ferm pe platforma statalității moldovenești, a echității sociale și a democrației.
- PCRM a constatat că „încercarea celor patru partide politice, reprezentate în Parlamentul nou-ales, de a forma o așa-numită coaliție de guvernare, Alianța pentru Integrare Europeană, a suferit eșec. PL, PLDM, PDM și AMN, pe parcursul unei luni, așa și nu au reușit să ajungă la o înțelegere reciproc acceptabilă nici în privința partajării funcțiilor, nici în privința organigramii structurii respective, nici în privința principiilor de baza ale politicii interne și externe a Republicii Moldova. În situația creată, PCRM consideră imposibilă purtarea unui dialog cu o structură politică, ce există doar în imaginația unor mijloace

de informare în masă. În cadrul unui atare dialog nu poate exista nici obiect de discuție, nici scop și nici partener, care să pledeze de pe o poziție comună“.

- PCRM va insista pe un dialog separat cu formațiunile parlamentare în vederea creării unei coaliții de centru-stînga.

Nici ca Deng Xiaoping și nici ca Charles de Gaulle – lupta continuă!

După constituirea Alianței pentru Integrare Europeană (AIE), Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) a declanșat o campanie furibundă de convingere a simpatizanților că nu există alternativă pentru blocarea alegerii șefului statului și provocarea alegerilor parlamentare anticipate. Campania a culminat cu mitingul de protest al PCRM, prilejuit de aniversarea Revoluției din Octombrie. Astfel, manifestația PCRM din 7 noiembrie 2009 a avut menirea să elimine cel mai mic dubiu că PCRM este determinat să blocheze alegerea șefului statului, programată pentru ziua de 10 noiembrie.

Iată argumentele PCRM care ar justifica pledoaria pentru blocarea alegerii șefului statului, provocarea unor noi alegeri parlamentare anticipate și intrarea într-o nouă spirală a confruntărilor politice:

- după alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009, componentele coaliției majoritare AIE au refuzat să negocieze cu PCRM pe marginea formării unei coaliții de guvernare de centru-stînga;
- o eventuală votare de către deputații comuniști a candidaturii AIE, Marian Lupu, ar echivala cu subminarea și chiar cu distrugerea PCRM. Acest vot ar justifica desprinderea lui Marian Lupu de PCRM și ar încuraja simpatizanții formațiunii să voteze pe viitor Partidul Democrat din Moldova (PDM), al cărui lider a devenit Marian Lupu;
- liderii AIE amenință constant exponenții fostei guvernări, lideri și membri ai PCRM, cu deschiderea dosarelor penale și cu pușcăria, pentru presupuse crime, fapt ce amintește, mai degrabă, de exercitarea unui șantaj și nicidecum nu încurajează cooperarea pentru deblocarea alegerii candidaturii AIE în funcția de șef al statului;
- politica de cadre a AIE este subordonată formulei rigide a așa-zisului algoritm de reprezentare, lucru ce poate conduce la substituirea profesioniștilor din serviciul public cu partinicii algoritmizați. Pericolul invocat nu pare a fi exagerat, luînd în calcul faptul că, în eventualitatea unei lipse de profesionalism a partinicilor, eliminarea și/ sau substituirea acestora din structurile guvernamentale ar putea genera disensiuni în rîndurile AIE și ar duce la noi blocaje instituționale;
- AIE încalcă normele constituționale (potrivit PCRM, cîte 30 de articole odată) și recroiește legislația după bunul său plac, în scopul realizării unor interese imediate și în detrimentul interesului public;
- AIE ignoră standardele sociale, stabilite în perioada guvernării PCRM, renunțînd la majorarea periodică a salariilor și a altor plăți sociale, iar incapacitatea de acumulare a resurselor bugetare conduce la mărirea costului serviciilor publice;

- AEI încalcă principiul libertății presei, ținând preponderent eliminarea presei în limba rusă, lucru ce poate deteriora relațiile interetnice din Republica Moldova;
- AEI are de gând să scoată Republica Moldova din CSI, alipind-o la NATO, România etc.

Multe dintre argumentele PCRM, invocate mai sus, sînt valabile, dar și mai multe sînt exagerări menite să justifice decizia de blocare a alegerii șefului statului. În acest context, au fost formulate și contraargumentele AIE, după cum urmează:

- PCRM a refuzat în mod deliberat invitația la dialog, transmisă imediat după constituirea AIE. Motivul invocat de PCRM a fost că acesta nu credea în existența AIE, care a trebuit să se manifeste într-o anumită manieră în procesul de preluare a pîrghiilor puterii, pentru ca PCRM să-i perceapă existența în mod adecvat;
- Marian Lupu a fost desemnat drept candidat din partea AIE pe motiv că, potrivit sondajelor de opinie, se bucură de cea mai înaltă încredere din partea cetățenilor, inclusiv din partea unui segment de votanți ai PCRM. Refuzînd alegerea lui în funcția de șef al statului, PCRM contrapune interesul de partid intereselor celui mai numeros segment de cetățeni;
- invocarea incapacității AIE de a menține standardele sociale stabilite în perioada guvernării PCRM este o ipocrizie, în situația în care acesta din urmă i-a lăsat AIE drept „moștenire“ o imensă gaură bugetară și o economie aflată într-o descreștere de aproximativ 5-6% în anul 2009. În același context, PCRM nu trebuie să uite că a preluat guvernarea în 2001, cînd economia țării se afla pe un trend ascendent, imediat după primul an de creștere economică de 2%, în 2000;
- AIE respinge învinuirile de suprimare a independenței mass-media, argumentînd că doar înlătură blocajele și rectifică ceea ce a fost făcut, în mod deliberat, ca să servească interesele PCRM în perioada guvernării acestuia. Se are în vedere discreditarea principiului, consfințit de articolul 7 al Codului Audiovizualului, referitor la echilibrul și pluralismul politico-social, prin propaganda media-holdingului afiliat PCRM, care continuă și după venirea AIE la putere;
- învinuirile că AIE ar limita circulația informației în limba rusă, de asemenea, sînt respinse, invocîndu-se drept argument că este sancționată doar încălcarea, de către unii radiodifuzori, a prevederilor Codului Audiovizualului, indiferent de limba în care emit. În acest context, AIE menționează că, pe vremea cînd guverna țara, PCRM a sancționat și a nedreptățit publicații în limba rusă, a căror politică redacțională nu i-a convenit. În plus, au fost încălcate drepturile organizației „Prietenii Rusiei în Moldova“, fiind respinsă de mai multe ori tentativa înregistrării juridice a organizației respective;
- în privința atitudinii AIE față de CSI, NATO și România, PCRM reflectă lucrurile așa cum i-ar conveni din punctul de vedere al propagandei dezlănțuite împotriva AIE și nu din punctul de vedere al realității obiective. Pe plan extern, AIE încearcă să înlocuiască mimarea integrării europene cu un proces auten-

tic de integrare, să normalizeze relațiile cu România, să deblocheze relațiile cu Ucraina și să redimensioneze relațiile cu Rusia, embargoul căreia asupra exportului producției vinicole moldovenești, impus în 2005 ca urmare a deteriorării relațiilor bilaterale, a distrus practic industria vitivinicolă moldovenească etc.

Nu încape îndoiala că, după opt ani de guvernare, PCRM poartă răspundere pentru starea de antagonizare profundă a forțelor politice din țară și, drept urmare, pentru polarizarea societății. Liderul PCRM, Vladimir Voronin, a fost cel care, după pierderea alegerilor locale din iunie 2007, a anunțat în mod public stoparea „parteneriatului politic”, declanșând, astfel, un adevărat „război politic”. Consecințele acestui „război” se regăsesc și în evenimentele tragice din 7 aprilie 2009. Alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 au fost un „plebiscit”, pe care liderul PCRM, Vladimir Voronin, l-a pierdut.

Pînă la 7 aprilie 2009, Vladimir Voronin a avut excelenta ocazie să-și realizeze visul, despre care a vorbit public, de a deveni un fel de Deng Xiaoping al Republicii Moldova. El nu și-a realizat însă acel vis. După „plebiscitul” din 29 iulie 2009, Vladimir Voronin a avut excelenta ocazie de a urma exemplul lui Charles de Gaulle, dar nici de aceasta nu a fost în stare. În cadrul mitingului din 7 noiembrie, în sunetele cîntecului *Lupta continuă*, liderul PCRM Vladimir Voronin și-a făcut publice sentimentele ce-l copleșesc – obida că formațiunea pe care o conduce a scăpat din mîini pîrghiile puterii. Potrivit lui, în situația creată, provocarea alegerilor parlamentare anticipate reprezintă singura posibilitate de a recuceri puterea politică în vederea restabilirii standardelor democratice și sociale din anii guvernării PCRM.

În acest context, se pare că AIE intenționează să trateze PCRM conform proverbului: „Ce ai semănat, aceea vei culege”. Nu este cel mai promițător tratament, însă din el s-a putut desprinde avertismentul referitor la provocarea alegerilor anticipate: dacă PCRM va continua să „semene vînt, va culege furtună”.

Deznodămîntul: normalitate vs. boicot și revanșă

INCERTITUDINEA VA ÎNLOCUI INSTABILITATEA

Pe 7 decembrie 2009 a avut loc deznodămîntul. Dacă Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) ar fi deblocat alegerea șefului statului, atunci competiția politică între *putere* și *opoziție* ar fi intrat în *normalitate*. În caz contrar, după boicot ar fi urmat o încercare de revanșă a comuniștilor. Lucru care s-a și întîmplat. În acest context, miza alegerilor parlamentare anticipate va fi eliminarea reciprocă la periferia vieții politice. În consecință, toate energiile clasei politice vor fi consumate de pregătirile pentru încăierarea amînată, aceasta urmînd să aibă loc peste mai puțin de un an. PCRM, practic, nu are șanse să se revanșeze cu un scor categoric, ba chiar riscă să se prăbușească. Strategii lui știu însă că probabilitatea scindării AIE nu este de neglijat și aceasta este singura șansă de revenire a PCRM, într-o formulă sau alta, la guvernare; cu alte cuvinte, lucrurile doar trebuie împinse în direcția respectivă.

Calculul și acțiunile PCRM par a fi simple: organizarea blocajelor, a agresiunilor mediatice și a boicotului, aceasta însemnînd provocarea AIE pe diferite dimensiuni,

pentru a face inevitabilă elucidarea caracterului eterogen al componentelor alianței. În mod previzibil, guvernarea *algoritmica* ar trebui să genereze blocaje tocmai atunci când va fi nevoie de reacții coerente, prompte și descurajatoare pentru agenții malefici. Este un calcul relativ fezabil, întrucât s-a observat că mesajele și reacțiile de răspuns ale liderilor AIE au în vedere, mai degrabă, interesul îngust de partid, grija de propriul segment electoral, decât interesul general al alianței. În acest sens, AIE se aseamănă cu un bloc de locuit cu patru apartamente, cei care-l populează avînd în comun doar scara, pe care, cum se întîmplă, de obicei, la moldoveni, domină dezordinea.

Bineînțeles că, cel puțin deocamdată, sub presiunea comportamentului intransigent al PCRM, AIE a reușit să-și demonstreze capacitatea de a rezista, dînd dovadă și de un anumit grad de disciplină la adoptarea deciziilor și atragerea suportului internațional. Despre eficiența activității AIE încă nu se poate spune nimic, deși, așa cum s-a menționat, eterogenitatea Guvernului, consacrată *algoritmice*, nu promite nimic încurajator. Anume din aceste considerente, eventuala plonjare a AIE în provizorat îi face pe liderii PCRM să creadă că AIE se va scinda inevitabil, componentele sale încăierîndu-se și acuzîndu-se reciproc de multiple păcate.

Lucrul pe care AIE încă nu a reușit să-l realizeze, deși mai are timp să o facă, este să demonstreze fără putință de tăgadă că poate acționa coerent și că are strategii de comportament chiar după boicotul ce a declanșat alegeri parlamentare anticipate. Pînă la normalizarea definitivă a situației politice, intervențiile în legislație trebuie să fie legate strict de înlăturarea impedimentelor și blocajelor, dar modul în care componentele AIE percep modificările constituționale este cel mai elocvent indicator al lipsei de perspicacitate. Să te apuci să elaborezi o constituție nouă, într-o societate segmentată antagonist și cuprinsă de multiple crize, este echivalent cu a te apuca să faci ceva ce-i va nemulțumi finalmente pe toți, întrucît e știut că „cine vrea totul și imediat, va obține nimic în rate“.

În prezent, se poate constata că, în ceea ce privește comunicarea publică cu cetățenii, dar mai ales cu PCRM, AIE a suferit eșec. Chiar dacă PCRM a ținut să ridice mizele jocului politic pînă în ultimul moment, AIE nu a reușit să-i convingă pe comuniști că boicotul și setea de revanșă îi va reduce la starea de *normalitate*, în care se află toate partidele comuniste din CSI. Miza pe înșepături și pe amenințări legate de scoaterea la iveală a „scheletelor din dulapurile“ PCRM, nu a avut, practic, niciun impact. În schimb, oferta pozitivă a AIE pentru PCRM s-a dovedit a fi necoordonată și întîrziată.

OFERTA VS. EXPUNEREA „SCHELETELOR DIN DULAPURILE“ PCRM

Obiectiv, Marian Lupu este persoana cea mai indicată pentru a deține funcția de șef al statului. Cel puțin, aceasta e ceea ce sugerează sondajele de opinie. Prin urmare, decizia AIE de a propune candidatura lui Marian Lupu pentru această funcție a fost corectă și aducătoare de profit politic. După boicotarea alegerilor din 7 decembrie, PCRM va trebui să suporte consecințele blocării alegerii unui candidat dorit de majoritatea populației – electoratul moldovenesc îi susține pe cei considerați nedreptățiți. În plus,

în calitate de candidat pentru funcția prezidențială, Marian Lupu a dat dovadă de un comportament inedit pentru realitățile politice din Republica Moldova. Pe de o parte, în relațiile cu partenerii din AIE, el și-a achitat conturile politice în avans, votînd, împreună cu fracțiunea Partidului Democrat din Moldova (PDM), pe care îl conduce, pentru alegerea partenerilor de alianță în funcțiile de președinte al Parlamentului și de prim-ministru. Totodată, Marian Lupu și-a rezervat statutul de *candidat în expectativă*. Rămîne ca și partenerii din AIE să-și achite conturile la cererea PDM-ului, chiar dacă au unele nemulțumiri față de acesta, pe care le etalează mai cu seamă spre bucuria PCRML, ce poate crede că miza pe eventuala scindare a AIE nu e lipsită de teame.

Pe de altă parte, Marian Lupu, a făcut o ofertă PCRML-ului, pe care acesta să n-o poată refuza în principiu. Ea nu conține, practic, nimic nou. Cu excepția angajamentului de a promova o lege care să specifice drepturile opoziției, toate celelalte lucruri sînt consfințite în Constituție și în legile Republicii Moldova: respectarea dreptului opoziției parlamentare de a desemna conducerea Curții de Conturi și a Comisiei Electorale Centrale, promovarea unor politici economice social orientate, respectarea prevederilor constituționale și menținerea statutului de neutralitate, realizarea politicii de reintegrare a țării pe baza respectării suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, asigurarea drepturilor tuturor grupurilor etnice, crearea condițiilor pentru participarea lor activă în viața publică a țării, consolidarea democrației locale; excluderea practicii persecutării pe criterii de simpatie sau afiliere politică a agenților economici, organizarea sectorului audiovizual public în spiritul minimizării influenței politice, deideologizarea sistemului educațional și abordarea echilibrată a problemei predării istoriei, promovarea spiritului de dialog și compromis politic, combaterea manifestărilor de intoleranță, promovarea politicilor îndreptate spre consolidarea statalității Republicii Moldova, combaterea fenomenelor iredentiste ce pot submina suveranitatea țării.

Totuși, valența acestei oferte este multiplă. În primul rînd, Marian Lupu își confirmă atașamentul pentru valorile statului de drept, excluzînd – fapt demn de menționat – voluntarismul și aplicarea arbitrară a normelor legale în interesul guvernanților, practicate anterior de conducerea PCRML. În al doilea rînd, el își confirmă atașamentul pentru principiile pe care le-a împărtășit și atunci cînd a fost membru al PCRML. În sfîrșit, oferta lui Marian Lupu urmărește disiparea fobiilor alegătorilor, fobii care au fost cultivate și vehiculate de-a lungul anilor de PCRML, culminînd prin campanii de genul „să ne apărăm Patria” sau „să veghem ca Moldova să nu dispară de pe harta lumii”. Acum nu mai contează dacă pericolele invocate sînt reale sau imagine, contează că ele au avut și încă mai au drept efect menținerea divizării societății pe criterii etnice, lingvistice, politice etc. În acest sens, oferta lui Marian Lupu este una de depășire a clivajelor ce marchează viața social-politică din Republica Moldova.

Din altă perspectivă, presiunile exercitate de AIE asupra PCRML pentru a determina conducerea acestuia să deblocheze alegerea șefului statului au fost, oarecum, neîndemînatice. Nu încapе îndoială că investigarea evenimentelor din 7 aprilie, investigarea presupuselor scheme frauduloase de monopolizare a importului de produse alimentare de

către fruntașii PCRМ, depistarea așa-ziselor hotărâri secrete, cu potențial corupțional, ale Guvernului Greceanîi ș.a., pot avea impact asupra comportamentului PCRМ. Dar numai dacă există cu adevărat probe incontestabile, care indică asupra perspectivei de a finaliza cu succes aceste investigații. Situația în care presiunile asupra PCRМ seamănă cu un banal șantaj la adresa unor fraieri nu poate decît să dăuneze. În acest sens, amenințările venite din partea unor organizații sau persoane susținătoare ale AIE privind eventuala interdicere a simbolurilor comuniste sau scoaterea la iveală a „scheletelor din dulapuri” – *secrete groaznice* despre implicarea liderilor PCRМ în vînzări de arme și privatizări dubioase – sînt pur și simplu contraproductive. Aceasta fiindcă sînt irealizabile și nedemonstrabile, creînd doar un fundal negativ și generînd încredințare.

TERENUL MINAT PE CARE RISCĂ SĂ PĂȘEASCĂ PCRМ

În condițiile descrise mai sus, PCRМ urma să adopte o decizie: fie participă la votarea din 7 decembrie, fie o boicotează. Decizia de participare mărea semnificativ șansele, dar nu garanta alegerea șefului statului, iar decizia boicotării nu garanta, la rîndu-i, nealegerea acestuia. Pledoaria în favoarea participării la vot ar fi însemnat că PCRМ poate propune propriul candidat sau poate permite participarea membrilor fracțiunii la votare pe baza liberului consimțămînt, fără a propune vreo candidatură. În definitiv, PCRМ ar fi putut desemna un anumit grup de membri care să participe la votare. Decizia în favoarea boicotului ar fi putut avea drept efect scindarea fracțiunii, urmată de o reacție în lanț la nivelul structurilor de partid. Într-adevăr aceasta s-a declanșat la scurt timp după boicotul din 7 decembrie, prin părăsirea partidului de către cîțiva deputați comuniști: V. Stepaniuc, L. Belicencova, V. Țurcan și V. Guznac. Boicotul soldat cu succes ar fi făcut ca PCRМ să suporte consecințele, pe care, îndeobște, trebuia să le accepte principalul vinovat pentru provocarea alegerilor anticipate, doar dacă AIE ar fi rămas consolidată. Prin urmare, „aripa conciliantă” a PCRМ trebuia să ia o decizie în privința „unității rîndurilor” și a participării la boicot.

Condițiile desfășurării alegerilor anticipate peste ceva mai puțin de un an sînt absolute imprevizibile, dar se poate presupune că ele nu vor fi cele mai favorabile pentru PCRМ. Din punct de vedere ideologic, programatic și al preferințelor electorale, un important segment de populație (cetățenii cu simpatii prorusești și pensionarii), afiliat tradițional PCRМ-ului, își poate schimba preferințele. În plus, PCRМ a pierdut instrumentarul de obținere a „supraprofitului” electoral: cvasimonopolul asupra audiovizualului, resursele administrative, implicit, accesul altădată nelimitat la resursele financiare, oferite de businessul autohton sub presiune administrativă sau din considerente de protecționism. În consecință, cîmpul minat, pe care va păși PCRМ în eventualitatea alegerilor anticipate din 2010, arată cam în felul următor:

- adoptarea în 2008 a noului program al PCRМ a însemnat renunțarea la ideea construirii socialismului și a comunismului, prevăzute în programul precedent, și transformarea PCRМ într-un ordinar partid burghez. În prezent, din punctul de vedere al ofertelor politice și electorale, PCRМ se deosebește puțin de celelalte partide. Din această perspectivă, este foarte puțin probabil ca PCRМ să-și

îmbunătățească ratingul electoral, propunînd edificarea unei societăți postindustriale în următorii treizeci de ani. Dimpotrivă, în timpul și după evenimentele din 7 aprilie 2009, a devenit clar că PCRМ-ului nu-i este tocmai proprie pretenția de a reprezenta interesele „proletariatului cunoștințelor“;

- încercarea recuperării electoratului care migrează spre PDM, prin specularea trădării de către Marian Lupu a PCRМ-ului, riscă doar să agraveze situația formațiunii. Este ușor de demonstrat că, de fapt, conducerea PCRМ a fost cea care a trădat principiile comuniste la conferința de partid din octombrie 2003. Iar mai apoi, și-a reconfirmat trădarea, declarînd revoluția liberală în aprilie 2007. Este memorabilă acțiunea de justificare a conducerii PCRМ, care l-a invitat pe economistul moscovit, Mihail Deleaghin, să facă improvizații publice vis-a-vis de miracolul moldovenesc – inventarea comunismului liberal. Dacă măcar o parte din electoratul PCRМ va considera că e mai onorabil să ai o identitate distinctă social-democrată și să formezi o coaliție cu liberalii, decît să te convertești în comunist liberal, atunci cauza PCRМ este pierdută. În general, ar fi *cool* ca, în viitorul apropiat, votanții PCRМ să asiste la dezbateri publice pe tema: *E mai bine să trădezi partidul care și-a trădat principiile sau să trădezi principiile împreună cu liderul partidului?*;
- specularea pericolului românesc, pentru menținerea scindării în societate, precum și specularea pe marginea alianței nefirești dintre liberalii unioniști și social-democrații staliști, nu mai poate avea efectul scontat după ce s-a dovedit că plecarea PCRМ de la guvernare nu a atras după sine „dispariția Moldovei de pe harta lumii“. Dimpotrivă, alianța social-democraților cu liberalii este o dovadă că efectele scindării societății, provocate de PCRМ, pot fi depășite și înlăturate, atunci cînd politicienii cu viziuni diferite cooperează și caută soluții de compromis, ajungînd la un numitor comun în privința aspirațiilor de viitor;
- miza PCRМ pe suportul masiv al electoratului rusofil din Republica Moldova este iluzorie. Semnalele venite din partea *establishmentului* rusesc sînt mult mai favorabile pentru Marian Lupu decît pentru Vladimir Voronin. Acest lucru s-a profilat în timpul Summitului CSI la Chișinău, în timpul căruia președintele rus, Dmitri Medvedev, a preferat să se întâlnească cu potențialul său omolog, Marian Lupu, și nu cu ex-omologul Vladimir Voronin. În plus, Marian Lupu și formațiunea pe care o conduce, PDM, au intrat în circuitul internațional, stabilind relații de cooperare cu partidul de guvernămînt din Rusia, Edinaia Rossia, și cu socialiștii europeni, reprezentați în proporție de 25% în Parlamentul European. În același timp, PCRМ a rămas cu un singur partener în Rusia, partidul comunist al lui Ziuganov, iar în Parlamentul European – cu Stînga Unită care, împreună cu Verzii nordici, nu are nici 5% din reprezentare. Este puțin probabil ca electoratul rusofil din Republica Moldova să nu fie sensibil la aceste circumstanțe noi, apărute în ultima jumătate de an;
- invocarea pericolului renunțării la neutralitate și al eventualei aderări a Republicii Moldova la NATO este lipsită de credibilitate. În ochii electoratului ruso-

fil, liderul PCRM poate fi prezentat drept cel mai important euroatlantist din Republica Moldova. Sub conducerea lui Vladimir Voronin, care se erija, în 2001, în luptător împotriva „imperialismului mondial și al celui american”, țara noastră a semnat, în 2006, Planul Individual de Acțiuni a Parteneriatului (IPAP) și a organizat aplicații militare pe propriul teritoriu cu participarea NATO. Acest pas strategic a fost precedat de trimiterea, în 2004, a genștilor moldoveni în Irak, ca să-i asiste pe militarii americani. Este excelent că s-a procedat așa și trebuie să arătăm respect militarilor moldoveni pentru serviciul exemplar, dar de unde mai are PCRM tupeul de a se reerija în postura de apărător al intereselor Rusiei, ce „nu va admite trecerea tancurilor NATO spre Briansk”? În general, folosind retorica PCRM despre trădare, se poate arăta că, în ochii electoratului rusofil, liderul PCRM este un trădător multiplu: l-a trădat personal pe Vladimir Putin, atunci când l-a rugat să elaboreze un proiect pentru reglementarea transnistreană (Memoradumul Kozak), iar mai apoi, a renunțat să semneze documentul în timp ce Putin era deja în drum spre Chișinău, pentru a asista la ceremonie; a trădat interesele Rusiei atunci când a propus reanimarea GUAM și a organizat, pe 22 aprilie 2005, summitul de relansare a acestei organizații, pe care Rusia o consideră ostilă intereselor sale. Și aceste trădări nu au fost gratuite. Remunerarea a fost pe măsură: opoziția „anticomunistă” moldovenească a fost convinsă de euroatlantiștii consacrați, Traian Băsescu, Mihail Saakașvili și Viktor Iușcenko, să voteze candidatura lui Vladimir Voronin pentru funcția de șef al statului, lucru care s-a soldat cu „trădarea din 4 aprilie”. În prezent, liderul PCRM evită să-și afișeze prietenia cu trioul portocaliu din 2005, iar presa afiliată PCRM face bulbuci cu referire la scenariu de „revoluții oranj”, folosite, chipurile, împotriva PCRM. Păi, cum să folosească cineva împotriva liderului PCRM ceea ce i-a adus acestuia cele mai multe beneficii? Votul din 7 decembrie 2009 ar fi fost un foarte bun prilej pentru PCRM de a-și plăti datoriile pentru „trădarea din 4 aprilie”.

Din considerentele expuse mai sus, transpare că cea mai bună soluție pentru PCRM, dar și pentru Republica Moldova, ar fi fost deblocarea alegerilor prezidențiale și concentrarea asupra reformării profunde a formațiunii.

Anul politic 2009

CINE ÎNCEPE CU FARSE, TERMINĂ CU „INIMA ZDROBITĂ”?

De obicei, evenimentele tragice reverberează în farse. Privite din această optică, evenimentele din Republica Moldova au avut, în anul 2009, o succesiune inversă. Anul a început cu o farsă, dar s-a terminat cu o constatare tragică – ex-președintele Vladimir Voronin și aderenții Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), pe care îl conduce, au ajuns la sfârșit de an cu „inima zdrobită”.

Așadar, primul eveniment de rezonanță, dar și de augur, al anului politic 2009 a avut loc pe 15 ianuarie, imediat după terminarea sărbătorilor de iarnă. În acea zi de

pomină, Procurorul General, Valeriu Gurbulea, și vice-ministrul Afacerilor Interne, Valentin Zubic, s-au produs în calitate de *showmen*, anunțând opinia publică că ar fi în posesia unor probe, potrivit cărora unul dintre liderii opoziției, Serafim Urechean, ar fi pus la cale asasinarea vice-președintelui Parlamentului, Iurie Roșca. Programat pentru ajunul demarării oficiale a campaniei electorale pentru alegerea Parlamentului, evenimentul în cauză trebuia, probabil, să zguduie opinia publică prin prezentarea opozițivilor PCRM drept neoameni, dar și drept netoți, pe care nici măcar nu-i duce capul să angajeze un killer capabil să-și îndeplinească misiunea. Sub povara crimei pe care s-ar fi angajat s-o comită, „inima zdrobită” a killerului n-a rezistat, determinându-l să se pocăiască: ucigașul a trimis pinkertonilor moldoveni o scrisoare de *mea culpa*, în care figurau numele angajatorilor criminali.

Pînă în acel moment, practic toți liderii partidelor politice cu un rating de peste 2% aveau deschise cauze penale pentru tot felul de crime presupuse: Serafim Urechean – patru cauze penale; Vlad Filat – trei; Dorin Chirtoacă – trei etc., dar nicio cauză nu era, ca să spunem așa, șocantă. De aceea, guvernarea au avut, probabil, nevoie de o abordare novatoare, care să dea o lovitură zdrobitoare opoziției. Așa a demarat o campanie electorală ce trebuia să asigure cu orice preț triumful PCRM, pentru ca acesta să nu mai aibă nevoie de suportul opoziției la formarea noii puteri.

Ironia sorții a vrut însă ca, la alegerile din 5 aprilie, PCRM-ului să nu-i ajungă doar aproximativ două sutimi de procent pentru a obține cel de-al 61-lea mandat din cele 101, necesar pentru a continua să guverneze țara de unul singur. Hărțuirea și prezentarea de către propaganda PCRM a liderilor din opoziție drept neoameni și criminali i-a determinat pe aceștia să decline orice aranjamente politice cu PCRM în vederea alegerii șefului statului. În consecință, au fost provocate alegeri parlamentare anticipate, pe care PCRM le-a pierdut, iar formațiunile din fosta opoziție au constituit Alianța pentru Integrare Europeană (AIE), de guvernământ.

Este important că cele două campanii electorale parlamentare au contribuit în mod decisiv la redimensionarea spectrului politic. Noua configurație politică nu este nici pe departe stabilă, însă are doi piloni de rezistență noi – Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM) și Partidul Democrat din Moldova (PDM). Ambele formațiuni sînt plasate foarte convenabil – pe centru-dreapta și pe centru-stînga –, de aceea, nu este de mirare că sondajele de opinie din toamna anului 2009 au arătat că ele își fac rapid plinul electoral pe contul partidelor învecinate pe eșichierul politic.

Una dintre cele mai importante concluzii ale anului politic 2009, valabilă și pentru confruntările politice din 2010, este că cea mai bună strategie pentru a învinge este să fii onest, să urmezi regulile bunului-simț și normele legale. Doar atunci poți conta atît pe victoriile tactice, cît și pe cele strategice. Exemplul PCRM trebuie să fie de învățătură pentru toți. Formațiunea a obținut la cele două alegeri din 2009 cîte ~50% și ~45%, dar niciun partid, nici măcar un deputat din altă formațiune, nu au dorit să accepte cooperarea cu PCRM. La ce bun să obții astfel de victorii zdrobitoare, dacă rămîi, în cele din urmă, cu „inima zdrobită”?

PROVOCĂRILE MILENIULUI?

În primul an al mileniului III, Republica Moldova a stabilit un record absolut: pentru prima oară în istoria omenirii, un partid comunist a acces la putere prin intermediul unor alegeri libere și corecte și nu prin lovitură de stat. Și anul 2009 va fi, probabil, remarcat în analele mileniului III pentru faptul că Republica Moldova a devenit prima țară din lume, cetățenii căreia au dat foc Parlamentului și Președinției chiar în ziua când s-au împlinit opt ani de guvernare a liderului partidului de guvernământ, Vladimir Voronin. Sinistru de simbolic.

Rezultatele alegerilor din 5 aprilie i-au surprins pe mulți dintre cei care așteptau schimbarea. Pentru ei, era inimaginabil ca PCRM să poată învinge cu un scor categoric după înfrângerea de la alegerile locale din 2007. Modul în care s-a desfășurat campania electorală și înclinația guvernanților spre fabricarea dosarelor și planificarea farselor politice i-au determinat pe liderii politici din opoziție, dar și pe mulți tineri, să protesteze împotriva presupusei fraudări a alegerilor.

Către sfârșitul anului 2009, nimeni nu putea indica asupra unor documente oficiale, care ar conține dovada fraudării alegerilor în ziua votării. Cu toate acestea, miile și zecile de mii de protestatari, care au improvizat după alegeri funerariile democrației moldovenești, au fost îndreptățiți să se revolte împotriva abuzurilor administrative și a farselor politice puse la cale de guvernanți în scopul discreditării opoziției și al menținerii la putere cu orice preț.

Enigma revoltei din 7 aprilie a rămas nedescifrată și va rămâne, probabil, așa încă pentru mult timp. A rămas neclar cine a deturnat o parte din protestatarii pașnici spre atacuri violente asupra edificiilor Președinției și Parlamentului, cine au fost instigatorii, de ce poliția nu a fost în stare să riposteze adecvat, exclusiv pentru a-i descuraja pe instigatori, cine și din ce cauză a dispus vînătoarea de tineri după ce se încheiase devastarea edificiilor Președinției și Parlamentului, de ce Comisia de Stat pentru investigarea evenimentelor din 7 aprilie nu și-a îndeplinit misiunea etc.

Lipsa răspunsurilor la aceste întrebări și înclinația vădită a guvernanților spre fabricarea farselor politice i-a determinat pe mulți cetățeni moldoveni să creadă că deturnarea protestelor pașnice din 7 aprilie a fost încercarea unor cercuri aflate la guvernare de a discredita opoziția și de a o nimici în cadrul unei campanii de genul: „Să ne apărăm Patria!” Numai că farsa s-a terminat cu o tragedie autentică. Au fost zdrobite sediile Parlamentului și Președinției, realmente și nu metaforic, precum și inimile celor care aveau sarcina să asigure buna guvernare și neadmiterea distrugerii bunurilor publice.

„PLANETA MOLDOVA“ A RĂMAS PE HARTA LUMII

Creatorii proiectului „Planeta Moldova“ nici nu bănuiau cît de reușit reflectă această sintagmă inspirată realitățile autohtone. Din păcate, anul 2009 a făcut, practic, inutil proiectul respectiv, devenind cu neputință să discerne între evenimentele reale și cele imaginare, inventate. Cît face numai programul-manifest al Guvernului Greceanîi,

care și-a stabilit drept sarcină primordială neadmiterea dispariției Moldovei de pe harta lumii?! Și iată că, la începutul lui 2010, PCRM nu mai e la guvernare de aproape o jumătate de an, iar Moldova e prezentă pe harta lumii! În acest caz, orice cetățean moldovean este îndreptățit să se întrebe: la ce mai poate servi o eventuală revanșă a PCRM, dacă Moldova rămîne pe harta lumii și fără ocrotirea acestuia? Totuși, liderii PCRM își mai legau speranțele de faptul că fobiile, pe care le-au cultivat cu multă sîrguință în societate, ar trebui să le provoace cetățenilor nevroze sau chiar psihoze în noaptea de Revelion 2010, cînd poporului i se va adresa, cu un mesaj de felicitare, președintele interimar, Mihai Ghimpu, declarat român și unionist!

Pînă atunci, ticurile nervoase ale PCRM s-au manifestat prin cererea permanentă a demiterii lui Mihai Ghimpu din funcția de președinte al Parlamentului, deci și din cea de președinte interimar al Republicii Moldova. Numai că Mihai Ghimpu este politicianul cu ași în mîneacă. Primul as cu care a bătut cartea PCRM este că, declarîndu-se român și unionist, a afirmat că partidul pe care îl conduce nu este unionist și nu are sarcini statutare în acest sens. Mișcarea e foarte inteligentă, fiindcă și electoratul unionist este mulțumit, avînd propriul exponent în două funcții supreme în stat, și Republica Moldova rămîne pe harta lumii, în calitate de stat suveran și independent. Nu e nimic uimitor în aceasta, întrucît chiar PCRM a demonstrat că românii unioniști nu prezintă niciun pericol pentru suveranitatea și independența Republicii Moldova. Dacă ar fi fost altfel, atunci liderul Partidului Popular Creștin Democrat (PPCD), formațiune succesoare a Frontului Popular din Moldova, nu ar fi fost numit de Vladimir Voronin în funcția de viceprim-ministru, responsabil pentru coordonarea activității structurilor de forță.

În general, nu are Moldova atîtea probleme cîți ași în mîneacă are președintele interimar, Mihai Ghimpu, pentru depășirea lor. În acest sens, degeaba a încercat mașina propagandistică revanșardă a PCRM să-l prezinte pe președintele interimar într-o lumină nefavorabilă. Chipurile, Mihai Ghimpu nu ar fi fost luat în serios de șefii statelor CSI, deoarece aceștia i-au declinat invitația de a merge la beciurile din Cricova, sau că ar fi pus soarta Moldovei în pericol pe motiv că nici măcar nu a auzit de existența Agenției de rating Fitch etc. Desigur, cel puțin în momentul de față, Mihai Ghimpu ar pierde o competiție de imagine cu ex-președintele Vladimir Voronin. De exemplu, este puțin probabil ca lui Mihai Ghimpu să-i ajungă curaj să-l invite pe Vladimir Putin la Chișinău, iar apoi să-l telefoneze și să-i spună să stea acasă, căci s-a răzgîndit să-l primească. Și în privința radicalismului deciziilor, Ghimpu ar pierde în fața lui Voronin. Totodată, Voronin, fiind lider al unui partid comunist, a avut curajul să declare revoluție liberală, dar cine ar crede că liberalul Ghimpu este capabil să declare revoluție comunistă? Un alt exemplu: Voronin s-a arătat dispus să verse vinul moldovenesc în Nistru după impunerea embargoului rusesc, iar Ghimpu n-a avut abilitatea să toarne același vin în paharele liderilor din CSI. Probabil, șefii de state CSI au refuzat invitația președintelui interimar, gîndindu-se că n-a mai rămas vin în Moldova după amenințarea ex-președintelui Voronin de a-l vărsa în Nistru sau că vinul ar fi de proastă calitate, căci cine ar vărsa unul bun?

Ghimpu ar putea concura cu Voronin de la egal la egal în sferile înalte ale artei, culturii, în evaluarea meritelor producătorilor de valori morale și spirituale. În acest domeniu, ei chiar se completează reciproc sau, cum zic rușii, *два canoza – napa!* Doar că unul e de dreapta, iar altul e de stînga. Mașina propagandistică a PCR-ului și unii comentatori malițioși i-au imputat lui Ghimpu lipsa de finețe în abordarea unor probleme delicate, cum ar fi punerea în evidență a meritelor cetățenilor, și aceasta pentru că ar fi „oferit ordine și medalii cu găleata”. Dar generozitatea este o manifestare a virtuții. Și ex-președintele Voronin, în 2008, a făcut cadou omologului său rus două tablouri, dintr-un impuls de generozitate. Ceva mai tîrziu, s-a stabilit că tablourile sînt false, dar asta nu mai contează, contează că a dorit să fie generos. Este adevărat că, după acel gest, moldovenii i-au devansat pe ciucoți în topurile bancurilor rusești, iar președintele ucrainean chiar a început să-i numească „moldoveni” pe unii colaboratori cu capacități intelectuale reduse.

Orice s-ar spune, dar după venirea lui Mihai Ghimpu la cîrma țării, în 2009, viața a devenit mai veselă. Chiar și visele neprihănitului președinte interimar sînt pe măsură să ne smulgă un zîmbet – cît de înduioșător le împărtășea el jurnaliștilor visul ca Moș Crăciun să-i aducă o singură țigară, pe care să o savureze și, imediat după aceasta, să renunțe la fumat. Știindu-l glumeț din fire, am putea presupune că se gîndea la vreun *kosiaciok*, după care ar fi putut să-i mulțumească Moșului prin decorarea Pomului de Crăciun cu Ordinul Republicii, evident, pentru contribuție deosebită la debarcarea regimului comunist și instaurarea liberalilor la guvernare. Și ar fi avut dreptate, deoarece rolul Pomului de Crăciun nu a fost de ignorat. Din păcate, epoca populismului conifer s-a epuizat odată cu schimbarea din 2009, dar, oricum, e vesel să viețuiești pe „Planeta Moldova”, deși e mult mai dificil să supraviețuiești.

„GAPONIZAREA” VIEȚII PUBLICE

În 2009, au avut loc un șir de provocații cu caracter de incitare la ură etnică și religioasă. Provocarea cu cea mai mare rezonanță a avut loc pe 13 decembrie, cînd un grup de enoriași ai unei biserici aparținînd Mitropoliei Moldovei a doborît și înlăturat dintr-un spațiu public Menora mozaică, instalată de comunitatea evreiască din Moldova cu ocazia sărbătorii Hanukka.

Acest incident stîrnește o dublă îngrijorare. Pe de o parte, e îngrijorător faptul că, într-un stat laic, o acțiune încuviințată de administrația publică locală și salută de administrația centrală, prin participarea unui viceministru de Externe, a fost contestată într-o manieră sfidătoare și incalificabilă de un grup de creștini ortodocși, adepți declarați ai ocrotirii religiei creștine ortodoxe strămoșești de „jidovii mîrșavi care încearcă să ne spurce pe noi...”.

Reacția autorităților a fost promptă. Ministrul Justiției a dat o calificare adecvată acestei provocări, iar prim-ministrul, Vlad Filat, a declarat, ceva mai tîrziu, că „protestul a fost o provocare ordinară din partea unui partid politic, care va răspunde în fața legii... Cît despre extremism, vom reveni cu probe și acțiuni foarte concrete spre

finele acestui an“. Se poate presupune că este vorba despre partidul care și-a desfășurat activitatea pe parcursul anului 2009 sub lozinca „Să ne apărăm Patria“, întrucât slogantul creștinilor ortodocși îi semăna întru totul – „Să ne apărăm țara“... de tot soiul de „dușmani“. Cu certitudine, provocarea a ținut mai multe obiective, grupul protestatarilor purtând drapele imperiale rusești din secolul al XIX-lea, dar și lozinca „Biserica Ortodoxă – mama poporului român“, o parafrază după Mihai Eminescu. E uimitor cât de selectivi au fost protestatarii, Mihai Eminescu fiind și autorul poeziilor *Împărat și proletar*, *Viața*, în care își exprimase atitudinea cetățenească tocmai față de acest tip de oameni, care acum îl citează.

În al doilea rând, protestatarii, autodeclarați creștini ortodocși, și-au justificat acțiunile de pingărire a Menorei prin faptul că aceasta ar reprezenta un simbol necunoscut și de aceea, inacceptabil într-un spațiu public. Și aici lucrurile par a fi mai mult decât curioase, întrucât Menora evreiască este, în realitate, simbolul sfeșnicului pe care Dumnezeu i-a poruncit lui Moise să-l facă. Dar iată ce spune despre evrei cel mai mare dintre apostoli, Pavel, în epistola adresată romanilor: „A lepădat Dumnezeu pe poporul Său? Nicidecum! Căci și eu sînt Israelit, din sămînța lui Avraam, din seminția lui Beniamin. Dumnezeu n-a lepădat pe poporul Său, pe care l-a cunoscut mai dinainte“. Și dacă afirmația lui Pavel nu este adevărată, atunci cine și ce are autoritate în ochii creștinilor ortodocși moldoveni? Apropos, apostolul Pavel a dezvoltat, în continuare, ideea relației israeliților cu alte neamuri prin metafora altoirii crenguțelor de măsline sălbatic pe tulpina cu rădăcini dumnezeiești și i-a prevenit pe cei „altoiți“ să nu fie îngîmfați. Cine le va explica creștinilor ortodocși protestatari tîlcul vorbeii despre rădăcină și despre crenguța altoită?

Reacția Mitropoliei Moldovei la manifestările de intoleranță și de ură față de evrei s-a rezumat doar la exprimarea unor regrete și la dojenirea autorităților, lăsînd să se întrevadă și o anumită îngăduință față de protestatari: „Considerăm că acest neplăcut incident din centrul capitalei putea fi evitat, dacă Menora iudaică ar fi fost instalată în preajma memorialului victimelor holocaustului. Apelăm pe această cale și la autoritățile municipale care, în momentul sancționării și coordonării manifestațiilor cu caracter confesional, să ia în considerație părerea majorității covârșitoare, care împărtășește credința ortodoxă. Mitropolia Moldovei are o atitudine respectuoasă față de sentimentele și convingerile religioase ale membrilor cultelor înregistrate legal pe teritoriul Republicii Moldova și se așteaptă la același tratament din partea acestora“.

Incidentul relatat mai sus ne amintește de faptul că, în iulie 2007, la mănăstirea din Condrița, în prezența arhierilor și a preoților, ex-președintele Voronin afirma că „Iisus a fost primul comunist“. Este puțin probabil ca părerea majorității covârșitoare, care împărtășește credința ortodoxă, să coincidă cu opinia domnului Voronin, însă nimeni dintre evlavioșii creștini ortodocși nu a protestat și nu l-a corectat pe „fiul rătăcitor“.

În astfel de circumstanțe, dar ținînd cont și de reacțiile extrem de negative ale ambasadei și ale ministerului Afacerilor Externe al Israelului față de incidentul din 13 decembrie, la ce fel de tratament s-ar putea aștepta reprezentanții Mitropoliei Mol-

dovei atunci cînd, de exemplu, vor dori să organizeze un pelerinaj în locurile sfinte, biblice, de pe teritoriul Israelului? Sau ce fel de tratament ar putea aștepta o eventuală delegație a Mitropoliei, care va pleca după Focul Haric din Ierusalim? Vor fi oare îngăduitoare autoritățile israeliene cu perfectarea documentelor pentru delegațiile Mitropoliei Moldovei, care a fost, oarecum, reticentă în condamnarea actelor de barbarie și de intoleranță? Nu cumva li se va explica enoriașilor că eventualele complicații privind aducerea Focului Haric de la Ierusalim se datorează noilor autorități din AIE? În această ordine de idei, este legitimă întrebarea: „atacul asupra Moldovei” și „atacul asupra credinței ortodoxe strămoșești”, nu fac cumva parte din același proiect politic?

REGLEMENTAREA TRANSNISTREANĂ

În 2009, reglementarea transnistreană a stagnat, lucru previzibil, de altfel, într-un an electoral. Mai mult, s-au adevărit presupunerile că, pentru a obține un suport electoral din partea Rusiei, autoritățile moldovenești vor face unele cedări, cedări care s-au materializat prin semnarea, pe 18 martie 2009, a Declarației de la Barviha, potrivit căreia autoritățile moldovene nu mai insistă, practic, asupra îndeplinirii deciziilor Summitului OSCE de la Istanbul din 1999 privind retragerea forțelor militare ruse din raioanele de est ale Republicii Moldova.

Merită menționat faptul că, în 2009, la încheierea celui de-al doilea mandat PCRM, procesul de negocieri privind reglementarea transnistreană era blocat al treilea an consecutiv. În 2001, cînd PCRM a preluat guvernarea, cel puțin exista și se derula un proces de negocieri, iar promisiunea electorală a formațiunii a fost soluționarea definitivă a conflictului. Este adevărat că formatul „5+2”, stabilit în 2005, dar înghețat în martie 2006, comportă un imens potențial pentru soluționarea conflictului, însă acest potențial se datorează extinderii UE pînă la hotarele Republicii Moldova.

După preluarea guvernării, pe 25 septembrie 2009, guvernarea AIE a decis lichidarea Ministerului Reintegrării, fapt ce nu a trezit nemulțumirea, dar nici aprobarea autorităților transnistrene. Șeful diplomației de la Tiraspol, Vladimir Yastrebceak, a menționat că lichidarea Ministerului Reintegrării nu comportă nicio semnificație, întrucît autoritățile de la Tiraspol nu au colaborat vreodată cu acest minister. Contactele dintre cele două părți implicate în conflict au avut loc întotdeauna la nivel de reprezentanți ai Republicii Moldova și ai Transnistriei. În 2009, a fost eliminat cel puțin un obstacol esențial în calea reglementării conflictului: animozitatea personală dintre ex-președintele moldovean, Vladimir Voronin, și liderul transnistrean, Igor Smirnov. În continuare, urmează ca noua guvernare să încerce relansarea procesului de negocieri în format „5+2”, în cadrul căruia să fie dibuite soluții pentru apropierea pozițiilor, iar ulterior, și variante de soluționare definitivă.

Cel mai probabil, conflictul va rămîne înghețat pentru o perioadă semnificativă de timp. În primul rînd, soluțiile de avansare rapidă sînt practic imposibile în situația de criză și de incertitudine pe care o traversează Republica Moldova și care va mai dura încă cel puțin unu-doi ani, perioadă în care vor trebui păstrate și dezvoltate contactele

și consultările în format „5+2”. În al doilea rând, trebuie să se ia în considerare că cel mai important fenomen, care s-a produs în 2009, este că intensitatea animozităților interne dintre grupările politice din stînga Nistrului a depășit, pentru prima oară de cînd există regimul lui Smirnov, intensitatea animozităților externe dintre Chișinău și Tiraspol. Acest fapt comportă un mare potențial pentru autoritățile de la Chișinău, dacă acestea vor ști să convingă, prin măsuri de consolidare a încrederii simplilor cetățeni din stînga Nistrului, că unificarea țării este cea mai oportună cale de depășire a problemelor existente.

Procesul de stabilizare și de relansare a economiei Republicii Moldova ar trebui să fie însoțit de o activitate externă susținută, pentru a încerca, eventual, inserarea dosarului transnistrean în procesul de resetare a relațiilor dintre Rusia și SUA, precum și a celor dintre Rusia și UE. Probabil, aceasta este cea mai importantă șansă pentru soluționarea conflictului transnistrean, evitînd antagonizarea inutilă a Rusiei.

POLITICA EXTERNĂ

Relațiile externe ale Republicii Moldova au avut, în 2009, un impact crucial asupra evoluțiilor interne. Este vorba, în primul rând, de contribuția structurilor și emisarilor europeni la menținerea unui calm relativ în viața politică internă după evenimentele din 7 aprilie. La o lună de la revolta tinerilor, Parlamentul European (PE) a adoptat o rezoluție privind situația din Moldova, în care a dat o apreciere adecvată evenimentelor, condamnînd campania de hărțuiri, gravele încălcări ale drepturilor omului și toate celelalte acțiuni ilegale ale guvernului moldovean în perioada postelectorală. PE a îndemnat autoritățile moldovenești să înceteze orice arestări ilegale și să onoreze angajamentele și obligațiile internaționale asumate privind democrația, statul de drept și drepturile omului. Este interesant de menționat acum că președintele de atunci al Comisiei de cooperare parlamentară UE-Moldova, Grigore Petrenco, calificase Rezoluția PE drept o insultă la adresa poporului moldovean, deoarece aducea acuzații grave și nefondate autorităților constituționale din Republica Moldova. În același timp, un alt membru al fracțiunii PCRM de atunci, prim-vicepreședintele Parlamentului, Vladimir Țurcan, declarase că Rezoluția Consiliului Europei și cea a Parlamentului European privind situația din Republica Moldova sînt documente de bază pentru negocierile autorităților cu opoziția.

În general, după evenimentele din 7 aprilie, cînd autoritățile moldovenești au încălcat brutal drepturile omului, lansînd vînătoarea de tineri, relațiile Republicii Moldova cu UE au intrat în impas și pe motiv că autoritățile de la Chișinău, în primul rând, președintele Vladimir Voronin, dezaprobaseră public noua strategie a UE, Parteneriatul Estic, calificînd această inițiativă drept tentativă de creare a unui alt CSI. În plus, pe 9 aprilie, printr-o hotărîre de guvern, fusese introdus regimul de vize între Republica Moldova și România. Hotărîrea era ilegală, fiindcă nu fusese adoptat niciun alt act, politic sau juridic, care să stabilească și să probeze pericolul pe care îl aducea libera intrare în Republica Moldova a cetățenilor unui stat al Uniunii Europene, cum

este România, și care să anuleze legea specială, conform căreia, începînd din 1 ianuarie 2007, este abolit regimul de vize pentru cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene etc.

Totuși, pe 15 iunie, în cadrul reuniunii Consiliului pentru Afaceri Generale și Relații Externe al UE (CAGRE), fuseseră adoptate concluziile privind Republica Moldova, care confirmau angajamentul UE pentru consolidarea relațiilor, inclusiv prin adoptarea mandatului de negociere a noului acord UE-RM în schimbul Acordului de Parteneriat și Cooperare (PCA). Negocierile urmau să înceapă după ce Republica Moldova ar fi acceptat să asigure un tratament egal tuturor cetățenilor UE, inclusiv ai României, și să respecte principiul relațiilor de bună vecinătate.

Abia după preluarea guvernării de către AIE și eliminarea regimului de vize pentru cetățenii României, a fost posibilă relansarea relațiilor cu UE. Către sfîrșitul lui 2009, relațiile Republicii Moldova cu UE au început să revină rapid la normalitate. Este, fără îndoială, meritul premierului Vlad Filat, al ministrului Iurie Leancă, al altor membri ai Guvernului AIE, care, după un șir de turnee peste hotare și primirea la Chișinău a unor oficiali străini, au reușit să atragă multă simpatie din partea partenerilor externi ai Republicii Moldova. Astfel, a fost obținută promisiunea FMI de finanțare a Republicii Moldova, SUA a susținut financiar Programul „Compact“, a fost semnat Acordul privind micul trafic de frontieră cu România, s-au normalizat relațiile comerciale cu Rusia, s-au dinamizat contactele cu Ucraina etc. Totuși, cel mai important succes îl constituie decizia UE, confirmată în cadrul Consiliului de Cooperare de la sfîrșitul lunii decembrie, de a începe, pe 12 ianuarie 2010, negocierile privind Acordul de Asociere cu UE, care să prevadă o cooperare politică și o integrare economică mai strînsă cu Republica Moldova.

În general, caracterul eterogen al componentelor AIE are un apreciabil potențial pentru promovarea unei politici externe echilibrate, astfel încît Republica Moldova să evite unele acțiuni inutile de frondă politică, precum declarațiile de ieșire din CSI ș.a. În relațiile cu NATO, Republica Moldova are de realizat un șir foarte important de sarcini prevăzute de IPAP, semnat cu NATO încă de guvernarea PCRM. Valorificarea plenară pe plan extern a obiectivelor strategice în limitele documentelor semnate de guvernarea comunistă ar lipsi PCRM de posibilități propagandistice împotriva componentelor AIE.

Cel mai important capital obținut pe plan extern – simpatia și suportul principalilor parteneri externi ai Republicii Moldova –, ar trebui convertit, în 2010, într-un suport politic, economic și financiar necesar depășirii efectelor crizei economico-financiare și politice.

II. ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA ȘI EFECTELE CRIZEI ECONOMICE

Investiții vs. justiție

În ultima perioadă, presa de specialitate, și nu numai, a pus frecvent în dezbatere subiectul creditelor potențiale care urmează a fi acordate de Federația Rusă și de China. Puțin s-a vorbit și publicat, totuși, despre condițiile de contractare a acestor două credite și despre faptul dacă formalitățile de acordare vor fi aplicate cu strictețe și vor fi ajustate la standardele financiare internaționale. Autoritățile au mai declarat că banii vor fi direcționați doar spre reparația unor porțiuni de drumuri, reabilitarea sistemelor de aprovizionare cu apă etc.

Se cunoaște bine că, pe parcursul ultimilor ani, au fost elaborate un șir întreg de strategii și programe. Au fost implementate proiecte-pilot în diferite domenii, inclusiv în infrastructură. Dacă e să ne referim la drumuri, există o strategie a infrastructurii transportului terestru care specifică segmentele concrete de drum ce necesită renovare sau modernizare; totodată, s-au calculat costurile estimative ale acestor lucrări, iar pentru unele trasee s-au făcut chiar studii de fezabilitate. O situație similară se atestă și în domeniul construcției sistemelor de aprovizionare cu apă și de canalizare, în particular în mediul rural. Bineînțeles că investițiile în infrastructură reprezintă una dintre sarcinile principale ale autorităților în scopul îmbunătățirii standardelor de viață ale populației și apropierii lor de cele europene. Asupra acestui aspect se concentrează în prezent strategiile de conlucrare a organizațiilor financiare internaționale (BM, FMI ș.a.) cu țara noastră. Necesitatea de a conlucra a existat întotdeauna, dar n-a existat suficientă voință din partea autorităților și, evident, bani. La prima vedere, pare a fi simplu – vin banii, iar problema este cunoscută –, dar în practică e altfel.

În tot cazul, să admitem că, în cele din urmă, banii vor fi acordați. Ce trebuie să facă un guvern responsabil pentru ca acești bani să ajungă la destinație? În primul rând, trebuie să-și dorească acest lucru. Există un cadru juridic mai mult sau mai puțin suficient (concepții, strategii, programe, proiecte). De asemenea, avem și experiența de

implementare a proiectelor de acest gen. Populația cunoaște exemple concrete, inclusiv pozitive, dar acestea sunt, totuși, puține. Cele mai cunoscute ar fi, probabil, proiectele de infrastructură și investițiile sociale. Cît privește cetățenii, ei susțin aceste procese și, de multe ori, chiar contribuie financiar la realizarea lor. Alta e că aceiași cetățeni deplîng cronic lipsa de transparență la nivelul procedurilor de implementare.

După cum am menționat, baza legală pentru realizarea acestor proiecte este, în general, adecvată, totuși, „piatra de poticnire” sînt achizițiile publice. Experții afirmă că, deși partenerii internaționali ai Republica Moldova au insistat de multe ori asupra perfecționării și aplicării Legii privind achizițiile publice, anume aici se poate vorbi cel mai mult despre lipsa sau insuficiența transparenței. De aici pornesc cele mai multe probleme. În cazul în care demarează un proiect anume, antreprenorul poate să „umfle” prețurile, să folosească materiale necalitative sau insuficiente, să se abată de la standarde și tehnologii. În consecință, atît populația, cît și statul sînt în pierdere. Un exemplu arhicunoscut ar fi construcția drumului Orhei-Bălți. Și în acest caz, au fost favorizați antreprenorii care au prezentat oferte foarte avantajoase financiar, dar irealizabile din start. În acest fel, banii au fost cheltuiți, iar obiectele date în exploatare sînt de o calitate necorespunzătoare sau chiar nu sînt duse pînă la capăt.

Aparent, autoritățile încearcă să soluționeze această situație, însă, vorba aceea, „bățul are întotdeauna doua capete”. Dacă n-ar exista prevederea, conform căreia cîștigă doar ofertele cele mai avantajoase din punct de vedere financiar, s-ar putea ajunge la situația în care antreprenorii protejați de înalți demnitari de stat să ofere prețuri exagerate, dar să cîștige concursurile sub pretextul calității înalte. Aceasta chiar ar exclude concurența și ar zădărnici implementarea mai multor proiecte din cauza cheltuielilor mari. Probabil că cea mai bună soluție ar fi tragerea la răspundere a antreprenorilor, inclusiv prin sancțiuni financiare sau chiar prin cauze penale. Deocamdată însă, în actualele condiții, acest lucru pare imposibil de realizat.

Un impediment ar fi formularea ambiguă a prevederilor legislative în ceea ce privește conflictul de interese, or presa locală a dezvăluit numeroase cazuri cînd anumiți demnitari aveau interese directe sau indirecte în favorizarea anumitor firme în procesul de achiziții publice. Prin urmare, e de vină și funcționalitatea scăzută a sistemului judiciar, care nu este capabil să tragă la răspundere funcționarii de rang înalt. Or, într-un stat european, demnitarii vizați ar fi demiși și puși sub urmărire penală. La noi, dimpotrivă, aceștia pot fi promovați sau chiar ridicați în rang.

De fapt, în Moldova nu se simte deficitul de legi, ba, mai mult, putem vorbi chiar despre o adevărată inflație legislativă. Se simte, mai curînd, un deficit de interpretare corectă a acestora în cadrul sistemului de justiție care, de multe ori, este caracterizat ca fiind corupt și birocratic, precum și un deficit cronic de executare a deciziilor judecătorești. Spre exemplu, rapoartele Băncii Mondiale declară că aproape 70% dintre întreprinzătorii chestionați din Republica Moldova califică sistemul judiciar drept „injust, costisitor, corupt și incapabil de a impune respectarea legii”. În altă ordine de idei, mai mulți investitori consideră că justiția din Republica Moldova este nesigură pentru ei, dat fiind faptul că instanțele de judecată protejează doar instituțiile statale și statul ca atare.

Dacă oamenii de afaceri din țară, cât și cei din afară, nu vor fi siguri că judecătorii din Republica Moldova fac efectiv dreptate și nu o vînd celui care plătește mai mult, legile, oricît de inspirate, nu ne vor ajuta să obținem mai multe investiții.

Guvernul, FMI și finanțele publice ale statului

În octombrie 2009, o nouă misiune a FMI și noul guvern al Republicii Moldova au ajuns la un acord preliminar cu privire la programul economic pentru următorii trei ani, care prevede acordarea unui suport financiar de circa 590 de milioane de dolari SUA pentru țara noastră. Acordul urmează a fi aprobat de Consiliul de Directori Executivi ai FMI, care este planificat pentru ianuarie 2010. De asemenea, în urma negocierilor s-a convenit că, pe lîngă această sumă, FMI va pune la dispoziția Republicii Moldova 180 de milioane de dolari, care pot fi utilizați imediat de Guvernul țării noastre pentru acoperirea golurilor bugetare. Potențiala asistență din partea Fondului ar putea fi un „colac de salvare”. Totodată, avantajul semnării unui acord de finanțare externă cu FMI este tocmai acel „import de credibilitate” de care are atîta nevoie noul Guvern, pe cînd absența unui asemenea acord reprezintă un risc major pentru modul în care este percepută Republica Moldova de investitorii străini, mai ales în actuala conjunctura economică, dar și politică.

În general, FMI oferă mijloace financiare mai mult pentru stabilitate macroeconomică, responsabile de gestionarea acestora fiind băncile centrale ale țărilor creditate. Trebuie menționat că, în cazul în care Banca Mondială își oferă disponibilitatea de a acorda finanțare unei țări, aceasta se consultă cu Fondul, și invers. Prin urmare, avizele pozitive din partea ambelor structuri sînt reciproc valabile. Mai mult, existența unui acord cu FMI „dă undă verde” celorlalte instituții financiare internaționale, de exemplu, BERD, CE, precum și altor investitori instituționali.

Principală provocare pentru Guvern, în următoarele luni, va fi revizuirea sau chiar reducerea cheltuielilor publice și a datoriei statului într-un moment în care populația este supărată din cauza disparităților sociale, fiind stresată și de efectele crizei economice. Practic toți indicatorii economici s-au înrăutățit dramatic. Șomajul este în plină ascensiune, apariția unor semnale negative din sectorul bancar a generat retrageri importante ale economiilor populației, deficitul extern este în creștere, iar finanțarea acestuia, după cum se știe, este foarte scumpă, Moldova fiind printre „suspecții de serviciu” privind sustenabilitatea deficitelor.

Prevederile acordului preliminar semnat între Guvernul Republicii Moldova și FMI nu au fost încă făcute publice. Putem presupune, totuși, că, fiind un creditor de ultimă instanță, Fondul ar putea insista asupra optimizării cheltuielilor bugetare, ba chiar asupra reducerii acestora. S-a vorbit chiar și despre reducerea numărului de angajați din sectorul bugetar. Nu este exclus ca FMI să insiste asupra introducerii impozitului pe profit pentru persoanele juridice și, eventual, asupra aplicării cotei unice de impozitare. Cu toate acestea, am putea asista la acțiuni imprevizibile din partea mediului de afaceri. De menționat că însuși premierul Filat a reiterat disponibilitatea

de a reintroduce impozitul pe profit pentru persoanele juridice, deoarece intervențiile și „sugestiile”, care vor parveni de la FMI, ar putea duce, după cum am specificat anterior, la implementarea unor măsuri impopulare ce ar putea resuscita riscul unor revolte sociale în masă.

În plus, un aspect foarte important, care va intra în atenția Fondului Monetar Internațional, este Legea bugetului de stat pentru 2010, în care se vor opera intervenții majore. Cu toate acestea, Moldova va reuși, nu fără dificultate, să îndeplinească cerințele FMI, astfel încât să poată accesa tranșele de împrumut. Acordarea acestora va depinde și de flexibilitatea FMI, de care acesta poate da dovadă dacă acceptă finanțarea directă a deficitului bugetar. Iar acest lucru încalcă flagrant regulamentele „clasice” ale instituției. Nu se poate vorbi de o catastrofă economică, ci de o recesiune care capătă alura de depresiune.

Probabil că Moldova a ajuns în această situație, întrucât a avut o politică bugetară și fiscală imprudentă în anii în care s-a înregistrat o creștere economică înaltă (impozitele indirecte constituie, în ultimii ani, cca 70% din veniturile bugetului). Prea puțin s-a investit în procesul de producție și în infrastructură. Mai mult, au crescut excesiv cheltuielile de personal în sectorul bugetar. Finanțele publice sînt destul de precare, mai ales că avem un raport cu totul dezechilibrat dintre populația aptă de muncă (activă) și pensionari. Dacă nu se iau măsurile necesare, situația poate deveni și mai gravă.

Bineînțeles că restructurarea cheltuielilor bugetare nu se poate face peste noapte, dar s-ar putea opera o diminuare imediată a unor cheltuieli, precum achizițiile publice, cheltuielile pentru deplasările funcționarilor. S-ar putea recurge, în același timp, și la scurtarea programului de lucru pentru unele departamente sau structuri. Nu se pune problema de a disponibiliza 20% dintre bugetari în cîteva luni, dar se poate încerca diminuarea, în următorii ani, a numărului de angajați.

Pe termen mediu, este primordială reformarea sistemului de salarizare și de pensii, aceasta fiind una dintre cele mai stringente probleme. Ar trebui să avem un plan de urgență privind atragerea de fonduri nerambursabile, poate chiar de la UE. Trebuie să folosim cu inteligență simplificarea procedurilor de accesare a fondurilor, în particular, a celor transfrontaliere, care înseamnă bani mulți, evitîndu-se, astfel, unele cofinanțări din bugetul public. Fără îndoială, există unele incertitudini legate de indicatorii macroeconomici care vor sta la baza elaborării bugetului, dar acestea pot fi depășite cu multă muncă, abilitate și clarviziune.

Economia Moldovei: retrospective 2009 vs. pronosticuri 2010

EFECTELE CRIZEI ECONOMICE

Este cert că, în 2009, criza economică a avut efecte mai mult sau mai puțin devastatoare pentru Republica Moldova. În linii mari, nu putem vorbi despre un specific aparte al crizei moldovenești. Aceasta este, de fapt, o criză specifică pentru o economie cvasidependentă de factori externi și bazată preponderent pe consum, deoarece

creșterea economică din ultima perioadă s-a datorat, în mare parte, banilor aduși în țară de migranții moldoveni care muncesc peste hotare. Fără îndoială, evenimentele politice au afectat întru câțva și ritmul proceselor economice din țară, în particular, pe durata celor două campanii electorale, dar, totuși, într-o măsură mai mică decât criza mondială. Pe de altă parte, nerecunoașterea oficială și nedorința guvernului precedent de a recurge la acțiuni concrete pentru înlăturarea, fie și parțială, a problemelor, ne-a făcut „captivii” unei recesiuni de amploare. Astfel, în primele nouă luni ale anului 2009, PIB-ul a înregistrat o scădere de 7,7%, pentru ca, spre sfârșitul anului, aceasta să fie de aproximativ 8-9%.

Totuși, dacă privim din punct de vedere evolutiv, Republica Moldova se află, de fapt, într-o criză economică prelungită. Chiar dacă sectorul productiv a avut parte și de urcușuri și de coborâșuri, el nu a fost în stare să mențină economia pe linia de plutire. Sectoarele care au fost afectate de criză nu sînt în măsură să ofere durabilitate economiei moldovenești, din moment ce aceasta este una de consum. Un exemplu elocvent poate fi sectorul agricol. Situația din acest sector nu diferă mult de situația de pînă la criză. Am rămas cu aceeași agricultură extensivă, înapoiată și prost tehnologizată. Nu avem o industrie în înțelesul bun al cuvîntului, precum în România sau în Ucraina, perturbarea activității căreia ar crea probleme mari economiei. Nu avem, de asemenea, o piață de capital suficient de dezvoltată, aidoma celor din Vest sau comparabilă cu cea din România, prăbușirea căreia ar periclita puternic sistemul financiar-bancar.

Pe de altă parte, nici nu putea fi altfel, din moment ce așa a fost gîndită structura economiei. Pînă la urmă, aceasta este realitatea. Spre exemplu, în sectorul agricol, forța de muncă economic activă este antrenată în proporție de cca 35%, pe cînd ponderea agriculturii la formarea PIB-ului variază între 18-20%. În plus, rentabilitatea în agricultură este dependentă într-o măsură mai mare de condițiile climaterice, decât politicile statului în acest sector. Totodată, cel mai afectat de criză a fost sectorul construcțiilor, care a cunoscut o perioadă înfloritoare în ultima vreme, dar a cărui finanțare nu a fost de durată și programatică, ci sporadică, depinzînd de piața internațională a muncii, adică de banii moldovenilor plecați la muncă în străinătate. Un alt sector destul de grav afectat este sectorul transporturilor, care a înregistrat o scădere de peste 50%, cauzată de prăbușirea atît a exporturilor, cît și a importurilor. Buna funcționare a celor cîteva sute de companii care efectuau operațiuni de import-export a fost periclitată de restrîngerea cererii și ofertei atît pe plan intern, cît și pe cel extern. Toți acești factori au contribuit la creșterea șomajului, deoarece o bună parte din întreprinderi și firme și-au disponibilizat personalul. Datele oficiale arată că, în 2009, rata șomajului ar putea fi de peste 7%¹.

Prin urmare, anul economic 2009 a generat o perspectivă sumbră asupra mai multor sectoare de activitate. 2009 poate fi caracterizat drept un an al contrastelor, al șocurilor politice, drept anul în care s-a declanșat criza. Datele preliminare pentru 2009 indică deja un deficit bugetar de aproape 9%, în condițiile unei recesiuni economice

¹ Biroul Național de Statistică: www.statistica.md

de 8-9%, și venituri de 14 miliarde de lei, cu cca 4,5 miliarde mai puțin decât prognoza bugetară. Pentru 2010, s-a propus un deficit bugetar de 6,4% din PIB, prin reducerea drastică a cheltuielilor. Totuși, unii economiști prognozează un deficit chiar de 7%, urmat de o criza fiscală, ceea ce constituie o mare provocare pentru Guvern. Criza fiscală implică ajustări dureroase, mai ales acolo unde potențialul de creștere economică este redus.

PROGRAMUL GUVERNULUI ȘI PRIORITĂȚILE ENUNȚATE

Totuși, instaurarea noului Guvern, în care populația și-a pus speranțele și care deja a luat măsuri destul de revoluționare, pare să remedieze situația, însă efectele acestor acțiuni nu vor fi imediate. Programul acestuia, intitulat *Stabilizare și relansare economică pentru 2009-2011*, țintește, în primul rând, relansarea sectorului real al economiei, optimizarea finanțelor publice și acordă o mare importanță aspectelor sociale – trei provocări majore pentru Guvern. Deja au fost întreprinse mai multe acțiuni menite să sprijine agenții economici în aceste vremuri grele. Au fost anulate mai multe restricții la export impuse producătorilor locali, precum și unele formalități de înregistrare a întreprinderilor, de obținere a licențelor de activitate etc., măsuri ce ar putea oferi un *respiro* companiilor, ca acestea să-și revină cât mai ușor după efectele crizei economice.

Pe de altă parte, persistă problema calității, a productivității și a conformității produselor moldovenești cu standardele europene. Deocamdată, calitatea încă redusă a unor grupuri de produse moldovenești nu permite reorientarea masivă a exporturilor spre piețele occidentale. Probabil că managerii locali investesc prea puțin pe segmentul de marketing și promovare a mărfurilor, ceea ce este foarte important. Spre exemplu, în România, marea majoritate a companiilor alocă pentru promovarea produselor între 5-10% din cifra de afaceri (CA). La noi însă, potrivit unor sondaje, pentru aceleași măsuri, se direcționează 1%, cel mult 3%, din CA. Incompatibilitatea standardelor de calitate, de certificare, de standardizare și de conformitate cu cele din țările UE, sînt bariere ce îngreunează mai mult sau mai puțin pătrunderea mărfurilor moldovenești în Vest.

Putem presupune, în acest sens, că, în cazul în care întreprinderile moldovenești nu se vor preocupa, de acum înainte, de creșterea productivității și a calității (lucru ce cade în sarcina managerilor de întreprinderi și mai puțin în cea a structurilor de stat), ele se vor confrunta cu probleme serioase. Creșterea productivității și calității trebuie să fie una dintre prioritățile strategice ale Republicii Moldova în perioada imediat următoare, pentru că, atunci cînd se va negocia cu Uniunea Europeană acordarea, pentru țara noastră, a unor oportunități comerciale mai avantajoase decât cele existente, oficialii de la Chișinău vor trebui să prezinte realizări concrete.

FINANȚELE PUBLICE ȘI BUGETUL PENTRU 2010

Proiectul bugetului pentru anul 2010 este unul auster, ceea ce înseamnă reducerea cheltuielilor în paralel cu majorarea unor categorii de venituri, scopul final fiind re-

ducerea deficitului bugetar. Un buget auster ar mai însemna că vom avea un deficit bugetar mare, ținând cont de angajamentul ferm asumat în cadrul relațiilor cu Fondul Monetar Internațional. De fapt, criza economică și miopia celor care au avut grijă de bugetul public în ultimii ani ne-a adus în impas bugetar, după ce, în perioada de creștere economică, s-au promovat fervent investițiile în sectorul imobiliar, sistându-se practic producția de bunuri. Probabil că, la nivel de Guvern, s-a conturat deja o voință politică clară privind readucerea finanțelor publice în albia normalității.

Cît privește politica fiscală, în situație de criză, autoritățile încearcă orice posibilitate de a majora veniturile fiscale, acestea contribuind și la majorarea veniturilor bugetare. De mai mult timp, în Moldova se vorbește despre greaua „povară” fiscală (veniturile bugetare anuale raportate la PIB). În realitate, Moldova are una dintre cele mai relaxate fiscalități din Europa. Spre exemplu, pe ansamblul Uniunii Europene (27 de țări), „aportul” fiscal constituia, în 2008, peste 43% din PIB, în Moldova acesta fiind sub 30%. „Rata fiscalității” se calculează ținându-se cont de totalul impozitelor și cotizațiilor sociale obligatorii.

Prin urmare, aplicarea unor taxe și accize mai mari, mai ales că majorările se vor răsfrînge asupra unor produse de lux și pentru care cererea este una elastică – țigări, băuturi alcoolice etc. –, nu va afecta grav populația. Aplicarea unor taxe și accize mai mari nu va genera neapărat efecte negative (în realitate, aceasta va îndemna companiile să nu-și risipească resursele și să-și mărească productivitatea), cel puțin pe termen lung. Bineînțeles că scumpirea gazelor naturale, de exemplu, va influența și prețul unor servicii și mărfuri, deoarece, în costul lor de producție, hidrocarburile au o pondere destul de semnificativă, iar prețul carburanților este întotdeauna reflectat de multe dintre prețurile de consum. Totuși, scumpirea acestora nu ar trebui privită, per ansamblu, ca o amenințare serioasă. Pentru bugetul de stat, prețul mai mare al carburanților nu este neapărat o veste proastă – acesta poate, la rîndul său, să aducă încasări, venituri mai mari din accize, ceea ce poate ajuta autoritățile să facă față unor provocări sociale.

FINANȚAREA SECTORULUI SOCIAL

Programul economic de guvernare conține o serie de măsuri de protecție socială orientate spre categoriile cu adevărat vulnerabile: majorarea unor indemnizații sociale pentru copii, bătrîni etc. O prioritate fixată în premieră în acest program este stipularea angajării în cîmpul muncii a șomerilor și a emigranților reveniți în țară. Realizarea acestor obiective va depinde, în primul rînd, de stabilizarea și optimizarea finanțelor publice. De asemenea, vor fi importante capacitatea, perseverența și inteligența Guvernului în aplicarea programului economic și, nu în ultimul rînd, modalitatea în care guvernării vor explica populației necesitatea acestui program.

Autoritățile ar trebui să chibzuiască ce să facă cu cei care își vor pierde locul de muncă, și vor fi mulți dintre aceștia. Bineînțeles că nu poți concedia forța de muncă cu ochii închiși, mai ales cînd sectorul privat nu creează locuri de muncă alternative. Ar fi firesc, spre exemplu, să se meargă pe scurtarea timpului de lucru, ca formulă de

solidaritate socială. În prezent, această măsură e aplicată în mai multe țări europene. Ar trebui să se înțeleagă că rate de creștere economică de 6-8%, care au existat în anii precedenți, nu vom mai avea, că situația internațională este alta, mult mai dificilă. Este cert că aceste constatări nu pot fi agreate de cetățeni, însă semnificația lor merită să consolideze mesajele de politică economică promovate de autorități.

Totuși, cred că, în cazul în care vom avea o creștere economică în anii 2010-2011, va fi mult mai ușor. Un avantaj considerabil l-ar aduce absorbția masivă de fonduri din străinătate. Reluarea negocierilor cu FMI, cât și cu alți parteneri de dezvoltare internaționali, reprezintă un avantaj considerabil obținut de Republica Moldova în 2009. Comunitatea donatorilor (FMI, BM, UE, Corporația Provocările Mileniului etc.) deja s-a arătat extrem de deschisă pentru colaborare și creditare, iar aceasta ar însemna o ajustare atât de necesară a cheltuielilor bugetare pentru 2010 și ar demara mai multe proiecte sociale și de infrastructură ce ar putea da tonul unei relansări economice.

CE NE AȘTEAPTĂ ÎN 2010?

Înclin să presupun că, în trimestrul patru al anului 2009, a fost atins punctul de jos al crizei și că acest trimestru s-ar putea să fie ultimul de scădere economică, urmînd ca economia să-și reia creșterea nominală începînd din 2010, în cel mai rău caz, din trimestrul doi al anului curent. Probabil că oamenii de afaceri, exportatorii, producătorii moldoveni sînt în așteptarea unor semnale de revigorare de pe piețele regionale, cu toate că există deja semnale de relansare sau de depășire a punctului critic pe piețele internaționale, lucru confirmat și de Fondul Monetar Internațional.

De fapt, Republica Moldova deține un avantaj care îi poate garanta o revenire relativ rapidă în 2010. Este vorba de sistemul financiar (în particular, cel bancar) care nu a fost puternic afectat în 2009 – nu au falimentat bănci (cazul Investprivatbank este unul particular) și nu a fost nevoie de intervenția statului, ca în alte țări. Chiar dacă țara e în recesiune, sistemul financiar este funcțional și se poate ieși ușor din criză. Totuși, sistemul bancar se va confrunta, în 2010, cu problema creditelor neperformante care, potrivit datelor oficiale, sînt estimate la peste 15% din totalul de credite, ceea ce înseamnă că băncile vor continua să fie mult mai restrictive la creditare și foarte atente la costuri.

În 2010, am putea asista la potențiale diminuări ale prețurilor la imobile, de aceea, ar fi bine ca cei care își doresc o casă să aștepte și să urmărească evoluțiile pieței imobiliare. Nu trebuie să uităm că anul 2010 ar fi putea fi iarăși un an electoral, din această cauză, cursul reformelor economice sau al schimbărilor politice ar putea suferi unele modificări. Politica fiscală și bugetul anului 2010 au fost concepute într-o manieră austeră și restrictivă, lucru inevitabil în actualele condiții de criză. De fapt, *datoria internă și externă, politica fiscală și bugetul pentru 2010* vor fi marile provocări ale anului. Politica salarială, rata de schimb și evoluția prețurilor vor reprezenta punctele centrale ale discuțiilor pe care le vor purta autoritățile cu organizațiile financiare internaționale, în special cu FMI.

În 2010, poate mai mult decât în anii precedenți, inflația va fi ținta țăintelor. În funcție de inflație, se vor comporta și ceilalți indicatori macroeconomici cu impact asupra publicului larg. Deocamdată, se poate spune, cu o anumită probabilitate, că rata anuală a inflației nu va depăși 5%, limita fiind stabilită chiar în proiectul de buget pentru 2010, dar are, totuși, șanse să depășească prognozele, dacă luăm în calcul o eventuală creștere a prețurilor la importul de hidrocarburi și de agenți energetici, fapt declarat și de autorități. Fără îndoială, inflația va rămâne indicatorul cu cel mai mare impact asupra economiei.

Probabil, BNM va practica și în 2010 un regim valutar dirijat, în special pentru a ține în frâu inflația. Cu toate acestea, politica BNM va depinde și de evoluțiile de pe piețele regionale și cele internaționale. Relația extrem de bună pe care au stabilit-o autoritățile moldovenești și organismele financiare internaționale, în particular, FMI și BM, va fi, în 2010, un semnal foarte bun pentru investitorii instituționali, și nu numai. În plus, s-au îmbunătățit relațiile Guvernului nostru cu Comisia Europeană, aceasta din urmă deblocând o serie de finanțări de mai multe zeci de milioane de euro. Nu putem să nu amintim și despre colaborarea productivă a Guvernului cu Corporația Provocările Mileniului (CPM), care va duce la semnarea Programului „Compact” la începutul anului 2010.

Cu siguranță, nu vom avea un an ușor, ținând cont de conjunctura economică, plus potențiala creștere a datoriei interne și a celei externe, dar, cu multă muncă, răbdare și năzuință, dificultățile pot fi depășite, fie și parțial.

III. EVOLUȚIILE DIN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

Preocuparea mediatorilor

Procesul de formare a noului Guvern în Republica Moldova a lăsat pe plan secund eforturile referitoare la reglementarea transnistreană. În acest context, reprezentanții părților implicate în formatul „5+2” au încurajat partidele politice din Alianța pentru Integrare Europeană (AIE) „să ajungă la un compromis pentru a forma o structură stabilă a conducerii, capabilă să se concentreze asupra realizării obiectivelor social-economice actuale”. Un astfel de îndemn a fost formulat la întâlnirea din 15 septembrie 2009, de la Moscova, a viceministrului de externe al Rusiei, Grigori Karasin, și șeful misiunii OSCE în Moldova, Philippe Remler, care au discutat programul de lucru al întreprinderii mediatorilor și observatorilor în problema reglementării transnistrene după instaurarea noii puteri la Chișinău și desemnarea responsabililor pentru soluționarea diferendului.

În acest sens, decizia noii guvernări a AEI de a lichida Ministerului Reintegrării este interpretată de observatori drept în pas greșit. Pe de altă parte, reprezentanții autorităților transnistrene au făcut declarații precum că nu se lasă impresionați de mașina propagandistică a Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), care exagerează eventualele pericole ce ar putea veni din partea Alianței pentru Integrare Europeană (AIE) la adresa procesului reglementării transnistrene. Cu această ocazie, șeful diplomației transnistrene, Vladimir Yastrebceak, a declarat că singura problemă pe care o vede este că AIE pare să nu ia în considerație cedările pe care le-a făcut ex-președintele Vladimir Voronin, semnând, pe 18 martie 2009, Declarația de la Barviha, potrivit căreia autoritățile moldovenești nu mai insistă asupra retragerii forțelor militare ruse din regiune. Cu excepția invocată, Yestrebceak menționa că noile autorități moldovene nu propun nimic nou, fiindcă și Voronin insistase altădată asupra retragerii armatei ruse din regiune, cedarea amintită mai sus fiind făcută doar în context electoral, cu aproximativ două săptămîni înainte de alegerile din 5 aprilie 2009.

În rest, Yastrebceak a reiterat poziția Transnistriei privind prezența militară rusă. El a insistat că angajamentele pe care și le-a luat Federația Rusă, în cadrul Summitului

OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999, ar fi fost condiționate de reglementarea politică a conflictului transnistrean. Mai mult, Yastrebceak a afirmat că, odată cu introducerea de către Federația Rusă a moratorului asupra tratatului FACE, angajamentele Rusiei și-au pierdut actualitatea. În aceeași ordine de idei, Yastrebceak a menționat că Rusia oricum și-a îndeplinit angajamentele, retrăgînd din regiunea transnistreană armamentul greu al Armatei a 14-a. Astfel, din Transnistria au fost retrase 50 de mii de unități de armament, 800 de unități de artilerie, 120 de tancuri etc. În ceea ce privește personalul militar, au fost retrași 1500 de soldați și ofițeri din cei 2500 ai grupului operativ al fostei Armate a 14-a, iar în contingentul de pacificatori au rămas doar 400 din cei 2700 de militari dislocați inițial. Cu toate acestea, Yastrebceak s-a arătat indignat că guvernarea comunistă și-a dorit retragerea totală a forțelor militare ruse din regiune și că, în prezent, liberal-democrații moldoveni cer, de fapt, același lucru. În opinia demnitarului, situația se va clarifica mai aproape de 2011, cînd expiră Tratatul de bază moldo-rus. Acesta din urmă va trebui prelungit sau anulat și abia atunci va deveni clar cum vor evolua relațiile moldo-ruse și care va fi locul Transnistriei în cadrul acestor relații.

Din punctul de vedere al autorităților transnistrene, este principal să se clarifice dacă noua guvernare de la Chișinău va prefera să rămînă în cadrul Legii nr. 173-XVI din 22 iulie 2005 privind statutul Transnistriei, adică să asimileze moștenirea PCRM, ori va porni în căutarea unui cadru mai realist. Conducerea Transnistriei se arată, mai degrabă, sceptică față de posibila renunțare a noilor autorități moldovene la principiile legii din 2005. Din această cauză, ea se va concentra, în relațiile cu Chișinăul, asupra reluării activității „grupurilor de lucru și apărării intereselor cetățenilor care dețin și cetățenie moldovenească”. În același timp, Yastrebceak a declarat că lichidarea Ministerului Reintegrării de către noile autorități moldovenești nu are nicio semnificație, întrucît Transnistria nu a colaborat niciodată cu acest minister, contactele dintre cele două părți avînd loc la nivel de reprezentanți ai Republicii Moldova și ai Transnistriei. Din acest punct de vedere, este clar că autoritățile moldovene au decis ca, în cadrul noii structuri a Guvernului Republicii Moldova, vicepremierul Victor Osipov să fie cel împuternicit să reprezinte Chișinăul în relațiile cu Transnistria și în procesul de negocieri.

Deblocarea procesului de negocieri – scop irealizabil în ultimii trei ani și jumătate

Pe 6 noiembrie 2009, la Viena, a avut loc o reuniune în format „5+2” privind reglementarea transnistreană. Delegația moldovenească a fost reprezentată de viceprim-ministrul Reintegrării, Victor Osipov, și de colaboratorul acestuia, Ion Stăvilă, Transnistria – de șeful diplomației de la Tiraspol, Vladimir Yastrebceak, Rusia – de ambasadorul cu misiuni speciale al MAE rus, Valerii Nesterușkin, Ucraina – de reprezentantul permanent al președintelui ucrainean în procesul de reglementare transnistreană, Yuri

Krijanovski, SUA – de înaltul oficial al Departamentului de Stat, Dan Rastel, UE – de Reprezentantul Special în Republica Moldova, Kalman Miszei, OSCE – de Șeful Misiunii în Republica Moldova – Philip Remler. Scopul întâlnirii a fost deblocarea negocierilor și desfășurarea lor în format „5+2”.

Potrivit viceprim-ministrului Reintegrării, Victor Osipov, o eventuală reluare a negocierilor trebuie să fie precedată de un dialog referitor la „dezvoltarea cooperării sociale a părților în domeniul infrastructurii, ocrotirii mediului, medicinei și comerțului”. Pentru moment, sarcina principală a Chișinăului „este să soluționeze pe cât posibil complexitatea problemelor cu care se confruntă populația din stînga Nistrului”. De asemenea, Osipov a declarat că „Moldova va examina propunerea Tiraspolului, susținută de Moscova, privind introducerea regimului permanent de întrevederi între reprezentanții Moldovei și Transnistriei în formatul «1+1»”.

Cu toate acestea, reprezentantul Transnistriei la dialog, Vladimir Yastrebceak, a ținut să menționeze că așteptările Chișinăului de reluare rapidă a negocierilor sînt neîntemeiate. Potrivit lui, abordarea problemei de reluare a negocierilor ar trebui să aibă loc:

- prin prisma Declarației de la Barviha din 18 martie 2009, care menționează desfășurarea dialogului în regim „2+1” (Chișinău+Tiraspol+Moscova) și confirmă faptul că Republica Moldova nu va mai insista asupra retragerii forțelor militare ruse din Transnistria;
- eliminarea de către Chișinău a barierelor pentru exportul transnistrean, adică a obligativității perfectării documentelor vamale de către autoritățile moldovenești.

În afară de aceasta, Tiraspolul va insista în continuare asupra semnării unui acord de prietenie și colaborare între Transnistria și Republica Moldova ca între două state suverane și independente.

Conflictul constituțional din Transnistria

Sovietul Suprem al Transnistriei, în ședința din 18 noiembrie 2009, a respins proiectul de modificare a constituției, elaborat de administrația lui Igor Smirnov, în cadrul unui referendum ce trebuia să aibă loc pe 24 ianuarie 2010. Cu această ocazie, serviciul de presă al președintelui RMN a dat publicității o declarație, în care se menționează:

- în aprilie 2009, un grup de deputați transnistreni au lansat inițiativa de modificare a constituției, astfel încît să aibă loc tranziția de la regimul prezidențial la cel parlamentar;
- cu toate acestea, pentru realizarea sarcinilor ce pornesc de la rezultatele referendumului din septembrie 2006 privind asigurarea independenței Transnistriei și alipirea ulterioară a acesteia la Rusia, e necesară consolidarea regimului prezidențial;

- pe lângă administrația prezidențială, a fost constituită o comisie specială, cu participarea reprezentanților diferitelor ramuri ale puterii centrale și locale, care a activat în perioada 7 mai–16 octombrie, și care a avut drept scop compilarea unei variante de constituție ca alternativă la modificările propuse de Sovietul Suprem al RMN;
- reprezentanții Sovietului Suprem al RMN au ignorat jumătate dintre ședințele comisiei speciale, care a acumulat peste 80 de propuneri de amendare a proiectului administrației prezidențiale;
- pe 26 octombrie 2009, Sovietul Suprem i s-a propus un proiect de lege pentru desfășurarea unui referendum în vederea adoptării proiectului constituției prezidențiale;
- proiectul a fost examinat de Sovietul Suprem pe 18 noiembrie într-o manieră emoțională și denigratoare la adresa administrației și autorilor documentului, aceasta demonstrând atitudinea preconcepută și neconstructivă a legislativului transnistrean față de o chestiune atât de importantă;
- organizațiile obștești și un șir de partide politice au decis încă pe 16 noiembrie să nu participe la dezbaterile din Sovietul Suprem, despre care se știa că vor degrada într-un show politic. În acest context, exprimând mulțumiri susținătorilor, administrația prezidențială continuă să insiste că Transnistria are nevoie de o constituție nouă, cu un sistem echilibrat de „checks and balances” („control și echilibru”), care ar asigura o armonizare maximală cu prevederile Constituției Federației Ruse.

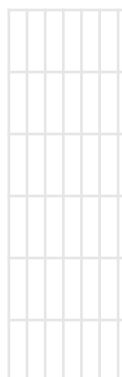
Astfel, declarația lasă să se înțeleagă că, în eventualitatea refuzului Sovietului Suprem de a adopta proiectul administrației lui Smirnov, aceasta din urmă va iniția procedura colectării a 15 mii de semnături în vederea organizării referendumului. În acest context, trebuie menționat faptul că, imediat după dezbaterile din Sovietul Suprem din 18 noiembrie 2009, la care a fost adoptată decizia de a crea o comisie de conciliere în privința definitivării proiectului constituției, Smirnov a acuzat majoritatea parlamentară a Partidului Obnovlenie de „uzurparea puterii legislative” din regiunea transnistreană. În replică, unul dintre „părinții fondatori” ai regimului separatist de la Tiraspol, fost președinte al Sovietului Suprem și partener fidel al lui Igor Smirnov, Grigori Maracuța, l-a acuzat, la rândul său, pe Smirnov de „uzurparea puterii” (din punctul de vedere al prevederilor Constituției Republicii Moldova, ambii au dreptate). Smirnov și-a argumentat punctul de vedere, invocând pericolul la adresa statalității transnistrene prin „monopolizarea luării deciziilor de către legislativ, în care poate accede orice partid” (se are în vedere Obnovlenie, finanțat de „prieteni republicii”). Din aceste considerente, doar un legislativ bicameral, așa cum prevede proiectul constituției prezidențiale, ar putea reduce pericolul „dictaturii puterii legislative” – nici vorbă de „instaurarea unei dictaturi a lui Smirnov”! În plus, Smirnov a făcut dezvăluiri referitoare la finanțarea din exterior (inclusiv din Republica Moldova) a forțelor politice transnistrene (la fel ca și Vladimir Voronin, în cazul evenimentelor din 7 aprilie în Republica Moldova), potrivit cărora ar fi fost alocate peste două milioane

de euro pentru fortificarea partidelor transnistrene. De asemenea, Smirnov a negat că suportul financiar direct din partea Rusiei pentru Fondul de Pensii al Transnistriei s-ar datora „colaborării” dintre Partidul Obnovlenie al ex-speakerului Evgheni Șevciuk cu partidul de guvernământ din Rusia, Edinnaia Rossia.

SUPORTUL FINANCIAR DIN PARTEA RUSIEI PENTRU TRANSNISTRIA

La începutul lunii noiembrie 2009, Federația Rusă a oferit Transnistriei o nouă tranșă, în valoare de 2,3 milioane de dolari SUA, pentru suplimentarea Fondului de Pensii. Ajutorul Rusiei mărește valoarea pensiei medii din regiunea transnistreană cu aproximativ 15 dolari SUA. Acest suport a fost negociat de Sovietul Suprem al Transnistriei și este privit ca o manifestare de neîncredere față de administrația lui Smirnov care, anterior, a făcut abuz de susținerea financiară a Rusiei. Potrivit datelor statistice, aproximativ o treime din populația Transnistriei este alcătuită din pensionari, a căror pensie medie este de aproximativ 60 de dolari SUA. Ajutorul financiar al Rusiei este cardinal pentru supraviețuirea Transnistriei, volumul producției industriale scăzând, în 2009, cu aproximativ 40% față de anul 2008 și constituind, în primele zece luni ale anului trecut, aproximativ 570 de milioane de dolari SUA. Cel mai mult a scăzut volumul industriei metalurgice și producerea materialelor de construcție – cu peste două treimi față de anul 2008; industria alimentară a înregistrat o scădere de 20%.

Un studiu elaborat de Camera de Industrie și Comerț a Transnistriei arată necesitatea ridicării, în următorii trei ani, a ratei businessului mic în produsul intern brut al regiunii de la 13% la 20%. Potrivit studiului, prevederile legii privind dezvoltarea micului business sînt depășite de realitățile curente. Autorii studiului recomandă ca unitățile micului business să se divizeze în întreprinderi micro (pînă la 10 angajați), mici (pînă la 50 de angajați) și medii (peste 50 de angajați), pentru fiecare dintre acestea fiind prevăzute categorii distincte de înlesniri și privilegii. Autorii invocă recomandările Comisiei Europene din 2003, potrivit cărora întreprinderile cu un număr de angajați mai mic de 250 de persoane trebuie să fie calificate ca făcînd parte din categoria businessului mic și mijlociu. Ținînd cont de specificul celor trei categorii de întreprinderi, urmează să fie acceptate evidențe statistice distincte, pentru a putea folosi mecanisme adecvate de a le susține. De asemenea, urmează să se facă lumină în domeniul întreprinderilor individuale, care numără, în prezent, peste 15 mii de unități, și pentru care ar trebui să fie simplificate procedurile de impozitare, de dare de seamă și de sancționare. În definitiv, urmează să fie creat un fond special pentru creditarea micului business, care să ofere și garanții.

IV. POLITICA EXTERNĂ DUPĂ ALEGERILE DIN 2009

Reluarea dialogului moldo-comunitar

VIZITA PREMIERULUI MOLDOVEAN LA BRUXELLES

Din cauza instabilității politice interne, relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană au scăzut în intensitate, dar, odată cu alegerea noului Guvern, Republica Moldova a întreprins primele acțiuni întru dinamizarea dialogului politic moldo-comunitar. Pe 25 septembrie 2009, președinția suedeză a Uniunii Europene a venit cu o declarație prin care a salutat investirea în funcție a noului Guvern al Republicii Moldova, dând asigurări că va sprijini eforturile Moldovei în depășirea problemelor interne, inclusiv a celor generate de criza economică și financiară mondială. Președinția UE și-a expus dorința de a începe cât mai curînd negocierile asupra unui nou acord cu Republica Moldova, care va înlocui și va depăși fostul Acord de Parteneriat și Cooperare. Noul acord va permite consolidarea relațiilor moldo-comunitare, inclusiv în cadrul Parteneriatului Estic.

În acest context, pe 28-29 septembrie 2009, prim-ministrul proaspăt ales al Republicii Moldova, Vlad Filat, a efectuat o vizită de lucru la Bruxelles. Aceasta a fost prima sa vizită peste hotare de la investirea în funcție și deci s-a dorit să fie percepută drept semn al intențiilor serioase ale noii guvernări față de procesul de integrare europeană a țării și al importanței pe care o conferă autoritățile moldovenești acestui proces. La Bruxelles, Vlad Filat a avut întrevederi cu Jerzy Buzek, Președintele Parlamentului European, cu Comisarul pentru Economie și Finanțe și cu Directorul General pentru Asistență al Comisiei Europene, cu Claudio Bisongiero, Secretarul General adjunct al NATO, cu Herman van Rompuy, omologul său belgian din acel moment, și cu ministrul Afacerilor Externe al Regatului Belgiei.

În timpul discuțiilor cu oficialii Comisiei Europene, a fost examinată situația economică din Republica Moldova și măsurile preconizate de Guvernul Moldovei pentru stabilizarea acesteia. Reprezentanții Comisiei Europene au exprimat disponibilitatea

instituțiilor UE de a acorda sprijin financiar Moldovei atât în cadrul programelor de asistență pentru reformele sectoriale, cât și sub formă de asistență macrofinanciară, dar numai după ce Republica Moldova va semna Acordul de cooperare cu Fondul Monetar Internațional. În plus, abordînd problema transnistreană, Vlad Filat a pledat pentru înlocuirea trupelor de pacificare ruse din Transnistria cu o misiune internațională sub egida Uniunii Europene.

Perspectivile de consolidare a cooperării dintre Moldova și UE pe dimensiunea parlamentară a fost unul dintre subiectele discutate de Vlad Filat cu Jerzy Buzek, Președintele Parlamentului European. De asemenea, s-a discutat despre demararea negocierilor pentru noul Acord de asociere cu Republica Moldova, despre conturarea unei perspective europene mai clare pentru Republica Moldova și despre acordarea unui ajutor financiar. Vlad Filat a făcut și o prezentare a priorităților noului Guvern al Republicii Moldova în cadrul Comisiei pentru Afaceri Externe a Parlamentului European.

VIZITA „TROIKĂ” UE LA CHIȘINĂU

Pe 16 octombrie 2009, „troika” Uniunii Europene, condusă de Carl Bildt, ministrul de Externe al Regatului Suediei, a efectuat o vizită de documentare la Chișinău, unde s-a întâlnit cu președintele interimar al țării și președintele Parlamentului, Mihai Ghimpu, cu prim-vicepreședintele Parlamentului, Serafim Urechean, cu prim-ministrul Vlad Filat, cu ministrul moldovean de Externe, Iurie Leancă, și cu liderul Partidului Comuniștilor (PCRM), Vladimir Voronin. Întîlnirea lui Carl Bildt cu liderul Partidului Comuniștilor, Vladimir Voronin, a avut loc în contextul îndemnurilor repetate ale Uniunii Europene la adresa actorilor politici, în special la adresa PCRM, de a ajunge la o înțelegere pe marginea alegerii președintelui țării și de a evita, astfel, noi alegeri parlamentare.

Potrivit ministrului suedez de Externe, scopul vizitei delegației UE la Chișinău a fost de a stabili următorii pași în relația dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. În timpul întrevederilor cu delegația europeană, oficialii moldoveni s-au pronunțat pentru lansarea cât mai curîndă a negocierilor asupra noului acord moldo-comunitar și a negocierilor privind zona de liber schimb cuprinzător și aprofundat, privind includerea Moldovei în pachetul balcanic și liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii moldoveni. De asemenea, partea moldovenească a solicitat susținerea UE și a SUA în reglementarea diferendului transnistrean, precum și susținerea financiară a UE în depășirea problemelor economice cu care Republica Moldova se confruntă în prezent.

La rîndul său, delegația europeană a declarat că UE este gata să înceapă negocierile pentru semnarea unui Acord de asociere ambițios. Potrivit ministrului suedez de Externe, Moldova urmează să asigure un mediu politic stabil, care să nu perturbze implementarea reformelor democratice, în timp ce Uniunea Europeană va oferi sprijinul financiar și expertiza necesară.

O săptămână mai târziu, între 21-23 octombrie, o delegație a Comisiei Europene, condusă de șeful Direcției pentru Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală a Comisiei Europene, Gunnar Wiegand, a efectuat o vizită de lucru la Chișinău. În timpul vizitei, delegația Comisiei Europene a participat la prima reuniune de consultări cu Guvernul Republicii Moldova asupra viitorului Acord de asociere și la reuniunea a X-a a Comitetului de Cooperare Republica Moldova–Uniunea Europeană. Totodată, delegația Comisiei Europene a avut întreveneri cu ministrul Justiției, Alexandru Tănase, cu viceprim-ministrul Reintegrării, Victor Osipov, cu experți în domeniul drepturilor omului etc.

În timpul discuțiilor cu Alexandru Tănase, Gunnar Wiegand a salutat crearea Comisiei parlamentare pentru investigarea evenimentelor din 7 aprilie și a venit cu propunerea de a trimite la Chișinău experți europeni, care să participe la lucrările Comisiei. Gunnar Wiegand a mai declarat că, pentru o integrare mai rapidă în Uniunea Europeană, Republica Moldova trebuie să accelereze reformarea sistemului judiciar.

În cadrul discuțiilor cu Victor Osipov, Gunnar Wiegand a exprimat disponibilitatea Comisiei Europene de a spori asistența acordată pentru promovarea măsurilor de întărire a încrederii dintre cele două maluri ale Nistrului, prin oferirea unui grant în valoare de cca două milioane de euro pentru proiecte în sfera economică. Potrivit reprezentantului CE, schimbarea și modernizarea realităților cotidiene în viața socială și economică va face Republica Moldova mai atractivă pentru populație, inclusiv pentru cea din regiunea transnistreană.

CONSULTĂRILE PRIVIND ACORDUL DE ASOCIERE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ

Pe 21 octombrie 2009, a avut loc prima rundă de consultări tehnice privind viitorul Acord de asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană. În timpul consultărilor, a fost discutată structura documentului, procedura negocierii, componența echipelor de negociatori. De asemenea, a fost stabilit calendarul negocierilor, convenindu-se ca, pe 12 ianuarie 2010, să fie organizată prima rundă oficială. Potrivit lui Iurie Leancă, viceprim-ministru și ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene, vor fi abordate probleme politice și de securitate care constituie primul dintre cele trei subiecte de bază ale viitorului acord. Celelalte subiecte – semnarea unui acord de liber schimb și liberalizarea regimului de vize cu UE – vor fi abordate ulterior. Potrivit ministrului, este imposibil de stabilit un termen concret de semnare a acordului, însă urgentarea acestuia va depinde de promptitudinea și implicarea tuturor instituțiilor statului în procesul de aproximare legislativă. La rîndul său, Gunnar Wiegand a confirmat că semnarea acestui document nu se va produce curînd, deoarece negocierea unui acord bun necesită timp, iar Uniunea Europeană este dispusă să ofere tot sprijinul necesar Republicii Moldova.

În acest context, Comisia parlamentară pentru Politică Externă și Integrare Europeană a avizat, la începutul lunii noiembrie, mandatul Ministerului Afacerilor Ex-

terne și Integrării Europene pentru începerea negocierilor cu UE asupra noului acord politic bilateral. Într-un interviu acordat agenției NewsIn, președintele Comisiei, Igor Corman, a declarat că autoritățile de la Chișinău își doresc un acord care să conțină perspective clare de aderare la UE. Potrivit lui Igor Corman, acest lucru va depinde, în egală măsură, atât de evoluțiile din interiorul UE, cât și de evoluțiile interne din Republica Moldova. Echipa de negociatori din partea Moldovei va fi condusă de ministrul de Externe, Iurie Leancă, și va fi compusă din miniștrii adjuncți ai ministerelor implicate. Viitorul acord va fi structurat în patru blocuri-părți: blocul politic și de securitate, justiția și afacerile interne, blocul economic și blocul sectorial. Igor Corman a mai specificat că este puțin probabil ca Republica Moldova să fie cuplată cu Ucraina în procesul de aderare la UE, principiul diferențierii fiind declarat de UE drept unul de bază în relațiile cu vecinii săi estici.

REUNIUNEA CONSILIULUI DE COOPERARE REPUBLICA MOLDOVA-UNIUNEA EUROPEANĂ

Deschiderea față de Republica Moldova, pe care au demonstrat-o oficialii europeni la prima rundă de negocieri asupra noului acord între Uniunea Europeană și Republica Moldova, a fost consolidată pe 21 decembrie 2009, la Bruxelles, în timpul Reuniunii Consiliului de Cooperare RM-UE, prin semnarea unei declarații comune între Uniunea Europeană și Republica Moldova privind relațiile bilaterale¹. Mesajul principal al declarației poate fi rezumat după cum urmează:

- Uniunea Europeană recunoaște aspirațiile europene ale Republicii Moldova;
- Progresul Republicii Moldova în respectarea drepturilor omului, a principiilor democratice și ale statului de drept este văzut drept o precondiție pentru consolidarea relațiilor moldo-comunitare. Societatea civilă are un rol deosebit în acest context;
- Avansarea relațiilor UE-RM va depinde și de consolidarea capacității administrative a Republicii Moldova la toate nivelurile. Un Program de Consolidare a Capacităților Instituționale va fi definit și implementat, în acest sens, prin fondurile Parteneriatului Estic;
- Instrumentele anuale de implementare a Planului de Acțiuni rămân în vigoare drept instrumente menite să consolideze procesul de reformă internă în Republica Moldova, precum și relațiile dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova;
- Noul acord dintre UE și RM va fi unul inovator și ambițios, permițând consolidarea relațiilor bilaterale și aprofundarea cooperării sectoriale;
- În 2010, este planificată inițierea dialogului asupra examinării condițiilor pentru eliminarea vizelor de călătorie pentru cetățenii moldoveni în UE, ca un obiectiv pe termen lung;

¹ Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene din Moldova: <http://www.mfa.gov.md/declaratia-comuna-ue-rm/>.

- Zona Aprofundată și Cuprinzătoare de Liber Schimb (ZACLS) va fi stabilită atunci când Republica Moldova va îndeplini condițiile relevante, inclusiv cele incluse în Planul de Acțiuni UE-RM;
- Părțile consideră importantă finalizarea procesului de demarcare a frontierei moldo-ucrainene, iar expertiza tehnică a EUBAM-ului ar putea fi utilizată pentru facilitarea acestui proces;
- Uniunea Europeană va continua să participe la identificarea soluției durabile pentru soluționarea conflictului transnistrean, respectând integritatea teritorială și suveranitatea Republicii Moldova.

Totuși, în declarație nu se menționează nimic despre perspectiva europeană la care aspiră atât de mult Republica Moldova, ceea ce era de așteptat, dacă ținem cont de actuala reticență a oficialilor europeni față de eventualele noi extinderi ale Uniunii Europene.

Totodată, la reuniune a fost semnat un Memorandum de înțelegere privind acordarea de către Uniunea Europeană a asistenței consultative Guvernului Republicii Moldova. Uniunea Europeană va delega un grup de consilieri de rang înalt în instituțiile cheie ale Republicii Moldova, care vor ajuta autoritățile moldovenești să avanseze în realizarea reformelor democratice și economice necesare pentru integrarea europeană.

Reluarea cooperării bilaterale: Republica Moldova–România

După accederea la guvernare a Alianței pentru Integrarea Europeană (AIE) și trecerea în opoziție a Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), atât autoritățile Republicii Moldova, cât și cele din România, au dat semnale clare de dezgheț în relațiile bilaterale. Conducerea de la București și-a reafirmat sprijinul pentru noua guvernare de la Chișinău. Totodată, Parlamentul României și-a exprimat intenția de a institui, în scurt timp, o Agenție Națională pentru Cetățenie, care să faciliteze procesul de redobândire a cetățeniei românești, precum și de a deschide, la Chișinău, un Birou Parlamentar pentru „formarea educațională a copiilor privitor la redobândirea cetățeniei, modul în care se votează”.

Pași concreți spre restabilirea relațiilor moldo-române au fost întreprinși și la Chișinău. Pe 17 septembrie 2009, președintele interimar al Republicii Moldova, Mihai Ghimpu, a semnat Decretul privind anularea regimului de vize pentru cetățenii români. În același timp, candidatul la funcția de prim-ministru al Republicii Moldova, Vlad Filat, a anunțat că, după ridicarea regimului de vize pentru cetățenii români, Guvernul va trece la examinarea subiectelor problematice mai vechi din relațiile bilaterale moldo-române, cum ar fi semnarea Convenției privind micul trafic de frontieră, a Tratatului politic bilateral și a Tratatului de frontieră, deschiderea a două consulate românești la Cahul și Bălți și a unui consulat al Republicii Moldova la Iași. În acest context, Titus Corlățean, președintele Comisiei pentru Relații Externe a Senatului României, care a efectuat o vizită de lucru la Chișinău pe 23 septembrie 2009, a

confirmat că România este disponibilă să semneze cât mai curînd Convenția privind micul trafic de frontieră.

Primele acțiuni concrete într-un semnarea Convenției privind micul trafic la frontieră au fost făcute încă pe 19 octombrie 2009, cînd au fost inițiate negocierile dintre delegațiile ministerelor de Externe moldovenesc și român asupra textului Convenției, iar pe 20 octombrie, Convenția a fost parafată. În noiembrie, documentul a fost semnat de premierul moldovean și cel român, în timpul vizitei prim-ministrului Filat la București. Convenția permite cetățenilor moldoveni, care locuiesc în zona de frontieră, pe o rază de 50 km de la frontiera moldo-română, să se poată deplasa pe teritoriul României la aceeași distanță pe baza unui permis de mic trafic, eliberat gratuit pentru o perioadă de un an. Ulterior, acesta va putea fi prelungit în funcție de comportamentul posesorului. De asemenea, delegațiile au discutat despre deschiderea a două consulate ale României, la Cahul și la Bălți, și a consulatului Republicii Moldova la Iași.

Totodată, un alt subiect de actualitate în dialogul relansat moldo-român a fost negocierea și semnarea unui Acord de asociere între Republica Moldova și UE. Autoritățile moldovenești au declarat, în repetate rînduri, că mizează pe sprijinul României la încheierea acestui acord, în special în ceea ce privește liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii moldoveni. România a asigurat că va susține Republica Moldova în perspectiva sa europeană, primul pas spre liberalizarea regimului de vize fiind încercarea de a obține de la Bruxelles eliminarea vizelor de intrare în România pentru cetățenii moldoveni. O primă acțiune, în acest sens, este anularea obligativității de prezentare a sumei de 500 de euro de către cetățenii moldoveni la intrarea în România.

În perioada 13-14 noiembrie 2009, prim-ministrul Vlad Filat a întreprins o vizită de lucru la București, unde a avut întrevederi cu președintele României, Traian Băsescu, cu prim-ministrul român în exercițiu, Emil Boc, cu președintele Senatului, Mircea Geoană, cu președintele Camerei Deputaților, Roberta Anastase, cu oameni de afaceri români. La București, Vlad Filat a semnat trei acorduri bilaterale moldo-române: Acordul privind micul trafic de frontieră, Acordul cu privire la punctele de trecere a frontierei de stat dintre Moldova și România și un protocol de amendare a Acordului privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la București pe 14 august 1992. În timpul întrevederilor sale cu oficialitățile române, prim-ministrul Vlad Filat a primit asigurări că și după alegerile prezidențiale din România, România va fi un susținător al aspirațiilor europene a Moldovei, iar relațiile României cu Republica Moldova vor deveni prioritare.

Campania electorală din România a mai redus din avîntul inițial al autorităților românești de normalizare a relațiilor moldo-române, miza politică internă fiind primordială. Cu toate acestea, în scopul atragerii simpatiei și, eventual, a voturilor moldovenilor cu cetățenie română, puterea de la București a adoptat într-un ritm mai rapid mai multe hotărîri, cum ar fi Decretele privind înființarea consulatelor României la Bălți și Cahul, semnate de președintele României, Traian Băsescu, și Decretul privind numirea consulilor generali ai României la Bălți (Dumitru-Nicanor Teculescu) și Cahul (Gențiana Șerbu). Activitatea consulatelor urma să înceapă în ianuarie

2010, însă deschiderea acestora întârzie. Totodată, Camera Deputaților a adoptat Ordonanța de urgență a Guvernului nr.36/2009 pentru modificarea Legii cetățeniei, prin care a fost simplificată modalitatea de redobândire a cetățeniei romane pentru cei care au pierdut-o din motive neimputabile lor sau le-a fost ridicată fără acceptul lor.

Consumarea alegerilor prezidențiale din România și desemnarea noului Guvern al României a adus o mai mare claritate în relațiile moldo-române. La scurt timp după desemnarea guvernului Boc, prim-ministrul moldovean, Vlad Filat, și ministrul Afacerilor Externe, Iurie Leancă, au purtat discuții telefonice cu omologii lor români, respectiv, cu prim-ministrul român, Emil Boc, și cu ministrul român de Externe, Teodor Baconschi, despre prioritățile curente ale relațiilor bilaterale. Pe de altă parte, Guvernul Republicii Moldova a dispus pregătirea documentelor necesare pentru îndepărtarea gardului de sîrmă ghimpată de la hotarul cu România și a aprobat o hotărîre de deschidere a Consulatului General al Republicii Moldova la Iași.

În același timp, proaspăt realesul președinte al României, Traian Băsescu, a anunțat că va întreprinde o vizită de lucru la Chișinău la sfîrșitul lunii ianuarie 2010, aceasta fiind, de altfel, prima sa vizită de lucru peste hotarele țării de la reînvestirea în funcție.

